

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
42/2019
19. október 2019

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

KONEČNE DOBRÉ SPRÁVY
PRE KULTÚRU A FOLKLÓR
Strana 4.

PREDVOLEBNÁ KAMPAŇ
NABERÁ NA OBRÁTKACH
Strana 5.

PROF. JUDr. JÁN LAZAR, DrSc.,
O KĽÚČOVOM PRÁVNOM ODVETVÍ
Strana 6.

HLOŽNÍKOV DAR MATICI –
OBROVSKÝ DAR NÁRODU
Strana 7.

KTO ZABÚDA NA MINULOSŤ,
NEZASLŪŽI SI ANI DNEŠOK!
Strana 8.

SLOVO O SLOVENSKU

Priznám sa, že o lekároch, ktorí po náročnom a pre spoločnosť aj drahom štúdiu medicíny sa dali zvieť do politiky, som nikdy nemal najlepšiu mienku. Ľudia, ktorí sa odhodlali študovať tajomstvá ľudského organizmu a jeho spletitých väzieb, zdolali šesť rokov tvrdého štúdia, absolvovali stáže aj prvú atestáciu – a tu zrazu sedia v lavici vedľa poslancu, ktorému na všetko stačí nabrúsený jazyk... Nuž, ale cesty osudov sú nevyspytateľné, a tak sa teda stane, že v slovenskom sneme sedí aj MUDr. Peter Osuský. Možnože je to šťastie. Lebo keby sa s takou povýšenosťou ako nedávno v parlamente správal k pacientovi, narobil by viac škody. Tu nič nepokazil, len pourážal. Ako v tom slovenskom prísloví: Keď čert nič nezmože, aspoň zasmradí.

Tento pán poslanec na premiérovom vystúpení reagoval s dikciou hodnou Cicera: „Pán premiér, začali ste takým pekným úvodom, ako sa dá využívať tento priestor na šírenie lži, polopráv a kdečo. A hneď ste naskočili na práve takú líniu. Stihli ste, samozrejme, svojim voličom, ktorí majú len prvú signálnu sústavu a blíkajú im svetielko, keď dozerú seno, povedať, že Sulík zariadil voľbu generálneho prokurátora u Kočnera...“

Názor lekára na stupeň inteligencie približne štvrtiny ľudí, ktorí sa zúčastnili na ostatných voľbách. Pán doktor, mrzí ma to, ale na Slovensku i za menšiu urážku dostane občas niekto po papuli.

Spomenul som si aj na jeden výrok pána Trubana: „Roboší, teda robotníci, to je úplne špeciálna sekta ľudí. Akože ja ich mám strašne rád, lebo keď sa dohodneme, že idú niečo robiť o ôsmej, tak prídu o jedenástej a divajú sa na teba, že čo. (...) Dáš mu robiť kachličky a on prvú vec, hej, čo urobí, že si tri zoberie so sebou...“

No dobre, pripustíme, že menovaný pán má zlé skúsenosti, fuškári sú všelijakí. Horšie je, keď niekto volá do zbrane, keď privoláva vojnu, v ktorej by mohlo byť milióny obetí. Pán Schutz, známy to novinár. Takto si pri útoku dronov na ropné polia Saudov zajódľoval: „Ak sú ajatolláhovia na rovnakej misii, ako boli piloti zo septembra 2001, tak Trumpovi, pacifista-nepacifista, voľky-nevoľky, nezostáva nič iné len odpovedať brutálnou silou. A potom – dej sa vôľa Alahovi!“

Boh nás chráň pred takýmito ľuďmi.

Ján ČOMAJ

www.neografia.sk

Financovanie Matice slovenskej zo štátnych i z neštátnych príjmov nestačí Matičný život má po sneme nové pravidlá

Matej MINDÁR – Foto: Jozef PAULENKA

V jubilejnom roku stého výročia oživotvorenia Matice slovenskej (MS) sa 12. októbra 2019 za prítomnosti zástupcov miestnych, záujmových a vedeckých odborov, Mladej Matice, útvarov a oblastných stredísk, ako aj členov orgánov ustanovizne uskutočnil celoštátny snem Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši. Hlavným bodom programu bolo schválenie novely stanov a Programu Matice slovenskej na roky 2019 – 2021.

Predseda MS Marián Gešper sa vo svojom otváracom príhovore poďakoval všetkým prítomným delegátom, ktorí sa na tomto pracovnom sneme zúčastnili. Nasledoval príhovor primátora Liptovského Mikuláša Jána Bicháča, ktorý takisto privítal všetkých prítomných matičiarov a ďalších vzácných hostí. Vyslovil obrovské poďakovanie, že Matica slovenská usporiadala tento slávnostný pracovný snem práve v Liptovskom Mikuláši. Na konci svojho príhovoru odovzdal predsedovi MS Mariánovi Gešperovi pamätný list mesta za vzornú spoluprácu Matice slovenskej s mestom Liptovský Mikuláš. Ako príklad dobrej spolupráce spomenul nedávne oslavy sto sedemdesiateho piateho výročia založenia Spolku Tatrín.

NEDOSTATOK FINANCIÍ

Otváracia časť programu pokračovala vystúpením predsedu Spolku slovenských spisovateľov Miroslava Bielika. K slovu sa dostal aj predseda Zväzu protifašistických bojovníkov Pavol Sečkáč. Po slávnostných otváracích príhovoroch sa ujal slova opäť predseda MS Marián Gešper. Po schválení návrhu rokovacieho poriadku a členov mandátovej a návrhovej komisie prečítal priebežnú správu o činnosti Matice slovenskej od valného zhromaždenia po súčasnosť, ktorú zhodnotil pozitívne. Pripomenul v rýchlosti všetky významné kroky, rozhodnutia, podujatia, ktoré

V Liptovskom Mikuláši sa v roku stého výročia oživotvorenia Matice slovenskej uskutočnil po dvoch rokoch jej celoštátny snem, ktorý má ambíciu byť jedným z tých matičných rokovaní, ktoré sa zapíše do jej histórie viacerými zmenami, najmä v stanovách a programovej oblasti.

ustanovizeň vykonala za ostatné dva roky od valného zhromaždenia MS 2017. Nezabudol pripomenúť, že momentálne Matica slovenská spolupracuje so sto šesťdesiatimi základnými a strednými školami i s niekoľkými knižnicami v rôznych častiach Slovenska. Na záver svojho prejavu poznamenal, že je dôležité podchytiť mladú pronárodnú slovenskú generáciu a presvedčiť ju, aby sa stala súčasťou matičného života. Správca Matice slovenskej Maroš Smolec informoval o aktuálnej finančnej situácii Matice slovenskej. Financovanie MS je stabilizované. Skonštatoval, že Matica slovenská je financovaná zo štátnych i z neštátnych finančných prostriedkov,

no tieto zdroje nedokážu v dostatočnej miere zabezpečiť jej rozvoj. Napriek zvýšeniu životnej úrovne slovenského obyvateľstva od roka 2009 výška štátnej dotácie pre národnú ustanovizeň za posledných desať rokov ostala na rovnakej úrovni. „Musíme preto každý rok presvedčať politikov, aby nám aspoň čiastočne navýšili štátnu dotáciu. Niekedy sa nám to podarí, niekedy nie. Ide rádo do stotisíc do dvestopäťdesiat tisíc eur.“ Podotkol, že po všeobecnom zdražovaní života pod Tatrami by bola optimálnou výškou podpory pre MS suma okolo dvoch miliónov eur zo štátneho rozpočtu.

Matičiarci prijali zmeny v stanovách, v ktorých demokratizujú spol-

kový život ustanovizne. Medzi diskutovanými boli schválené návrhy o vymedzení právnej subjektivity matičných organizačných zložiek, znížení počtu členov výboru MS na dvadsaťosem, zvýšení počtu minimálneho počtu na založenie miestneho odboru na desať členov a záujmového odboru na dvadsaťpäť členov a fakt, že vo výbore MS už nemôžu pôsobiť zamestnanci organizácie okrem predsedu, podpredsedov, tajomníkov a správcu. Po zapracovaní konštruktívnych pozmeňujúcich návrhov snem definitívne schválil nové matičné stanovy.

NOVÝ PROGRAM

Zároveň s menšími pripomienkami matiční delegáti prijali aj Program Matice slovenskej na roky 2019 – 2021. Na záver vedenie Matice slovenskej udelilo profesorovi Richardovi Marsinovi čestné členstvo Matice slovenskej. Ten je istým návrhom, v akých oblastiach by sa mala Matica v najbližších dvoch rokoch pohybovať. Prijali však aj konkrétne uznesenie, aby ustanovizeň vyzvala generálneho prokurátora na začatie trestného stíhania fanušikov Slovenska maďarskej národnosti, ktorí na medzinárodnom futbalovom zápase Maďarsko – Slovensko hanobili štátne symboly Slovenskej republiky.

Zaspievaním matičnej piesne Kto za pravdu horí sa oficiálne rokovanie celoštátneho snemu skončilo.

3 OTÁZKY PRE:

profesorku Emíliu HRABOVEC, PhD., slovenskú historičku

Október 1938 – prirodzený medzník k štátnosti

• Tohtoročné výročie vzniku slovenskej autonómie 6. októbra 1938 si médiá na Slovensku zabudli pripomenúť. Nie je to v čase, keď sa globálna moc usiluje o deštrukciu národných štátov pre Slovensko prinajmenšom zahanbujúce?

Je to smutné, ale príznačné pre štát a národ, ktorý sa dobrovoľne vzdáva svojej historickej pamäti a identity, a tak ohrozuje základy svojej budúcnosti.

• Ako máme vnímať tento dátum v slovenskej histórii?

Šiesty október má v našich dejinách zásadný význam, pretože prvýkrát štátoprávne ukotvil politickú samosprávu Slovenska, existenciu slovenského snemu a vlády. Hoci medzinárodná politika tak ako v každej inej historickej situácii do istej

miery ovplyvnila konkrétny priebeh udalostí. Samotný fakt autonómie nebol ani výsledkom Mníchova, ani plodom iných vonkajších okolností, ako nám to politickí manipulátori vyčítali. Vyrástol z logiky našich dejín a národno-emanipačných programov, ako sa formovali od roka 1848. Zároveň bol prirodzenou etapou na ceste k štátnosti. V jeseni 1938 boli na Slovensku veľmi silné hlasy, ktoré žiadali vyhlásenie nezávislosti. Očakávalo to i zahraničie a skutočnosť, že bola vyhlásená iba autonómia, ho prekvapila. Aj keď v slovenskej politike ešte prevládalo umiernené krídlo, všetci cítili, že vývoj speje k samostatnosti. Aj v programe autonómnej vlády sa hovorilo: „Tu na pôde svojho snemu budujeme svoj štát, svoj nový štát, svoj slovenský štát.“ Šiesty október je pamätný tiež tým, že sa na

jeho fundamente dokázala zjednotiť slovenská politika.

• V čom vidíte príčinu slabého národného povedomia Slovákov?

Sú to následky historickej absencie vlastnej štátnosti, systematickej manipulácie historického vedomia generácií a kriminalizácie slovenskej myšlienky najmä po roku 1945. Ale i zlyhanie slovenských elit po roku 1993, ktoré rezignovali na budovanie národnoštátneho povedomia. Národ oslabený vo svojej identite dnes ťažko odporuje náporu globálneho liberalizmu programovo sa usilujúceho zlikvidovať všetky prirodzeno-právne hodnoty vrátane národa a rodiny.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ
Foto: archív SNN

V SNN 43/2019
SI PREČÍTAŠ

■ V Matici slovenskej vychádza zaujímavé jesenné číslo magazínu SLOVENSKO
■ Liptovský Mikuláš hostil ochotníckych divadelníkov na festivale Ivana STODOLU
■ Jozef CÍGER-HRONSKÝ o pôsobení ustanovizne počas Slovenskej republiky 1939 – 1945

Slovenské a poľské vzťahy v roku 1939 sú kontroverzná až výbušná téma

Dejiny nie sú odzemok ani mazúrka

Eva ZELENAYOVÁ – Mapa: internet

Slovenská agresia do Poľska v roku 1939... Slováci vystupovali nielen ako agresori, ale aj ako okupanti... Slovensko bolo územím možným na útok Nemecka z Maďarska proti Poľsku... Po vojne boli Slováci, ktorí žili na pričlenených územiach Poľsku, označení ako nemeckí kolaboranti... To bolo posolstvo, ktoré zaznelo 3. októbra v Poľskom inštitúte v Bratislave, kde so záujemcami o tému diskutovali Dr. Dawid Kolik z Inštitútu národnej pamäti z Krakova a Dr. Dušan Segeš z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied. Zdĺhavý výklad a vzájomná diskusia medzi moderátorom podujatia a prednášateľmi stupňovali napätie v publiku, ktoré sa naplno prevalilo v následnej diskusii.

Otvárať naznačenú problematiku začiatkom druhej svetovej vojny a nehovoriť o situácii na slovensko-poľských hraniciach v 20. storočí je pre vývoj slovensko-poľských vzťahov nekorektné. Vytvára obraz, akoby si Slovensko v minulosti robilo územné nároky na Poľsko a na „cudzom“ území vyvíjalo okupantskú politiku. Lenže pravda je niekde inde. Dejiny nie sú tanček na želanie – odzemok či mazúrka – podľa toho, kto si ako dupne a rozkáže.

■ NENÁLEŽITÉ PROVOKÁCIE

Takže je potrebné Poliakom pripomenúť, že 28. septembra 1934 Pilsudského Poľsko ústami svojho ministra

zahraničných vecí Józefa Becka zvestovalo celému svetu: „Poľsko z vlastnej vôle vyhlasuje, že odteraz spája svoj osud s osudom Nemecka... a pripomína svoje pranie ustanoviť spoločnú hranicu s Maďarskom.“ V súčasnosti už skutočnosť o expanzívnej poľskej politike sú dobré známe a Poliaci by nemali provokovať susedov.

Historik Martin Lacko nepopiera, že „jednou z najvýraznejších udalostí na prahu obdobia neslobody bola účasť Slovenska vo vojne proti Poľsku. Do protipoloľského ťaženia v septembri 1939 zmobilizovala ľudácka vláda vyše päťdesiat tisíc mužov. Na priamych bojoch sa však Slováci zúčastnili len ojedinele prvý

septembrový týždeň“. Na druhej strane poznamenáva, že „účasť Slovenska vo vojne bola i reakciou na predchádzajúcu expanzívnu politiku Poľska, ktoré sa v roku 1938 snažilo o anexiu časti Slovenska a vytvorenie spoločnej hranice s horthyovským Maďarskom“.

■ SMUTNÝ ZÁPAS

Ivan Chalupský v knižke Biskup Ján Vojaššák opisuje smutný zápas spišského biskupa o farnosť pričlenenú k Poľsku, aspoň o ustanovenie slovenských kňazov na zabratých územiach. Stalo sa tak rozhodnutím Mierovej konferencie v Paríži v roku 1920, keď sa k Poľsku pričlenilo osemnásť farností. Chalup-

pecký konštatuje, že išlo „o dvadsaťštyri dedín na severnom Slovensku, ktoré od 13. storočia patrili do Uhorska“. Dokonca Svätá stolica ich v roku 1925 pričlenila ku Krakovskej arcidiecéze. A v novembri 1938 k nim pribudlo ďalších sedem obcí. Teda v mierových časoch si Poliaci odkrojili zo slovenského územia.

Situácia po vojne bola na týchto územiach nesmierne dramatická. Nedávno zosnulý sochár Andrej Rudavský, ktorý sa narodil v roku 1933 v Hornej Posade

gréckokatolíckym rodičom, pre časopis Svedectvo (9/2015) povedal: „Bolo to konfliktné územie. Suseda, ktorý robil správcu v kúpeľoch, zabili neďaleko nášho domu. Podpaľovali nám domy, po nociach vraždili našich kňazov, a tak sme opúšťali svoje rodisko.“ To je autentické svedectvo človeka, ktorý prežil hrôzy „nemeckých kolaborantov“, ako oficiálna poľská propaganda nazvala Slovákov, ktorí sa ocitli na poľskej strane hraníc obyčajným administratívnym rozhodnutím.

Vo finále mala posledné slovo Hospodárska a sociálna rada SR

Návrh rozpočtu smeruje do parlamentu

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Daňový výhľad aj makroprognóza neveštía práve zlaté časy. Ministerstvo financií ráta v tomto roku s horším výberom daní a odvodov, ale čo nie je priaznivé, trend sa podľa ministerstva v ďalších rokoch ešte zhorší. Návrhom rozpočtu verejnej správy na najbližšie roky z dielne Ministerstva financií SR sa mala už v pondelok (14. 10. – po našej uzávierke) zaoberať Hospodárska a sociálna rada SR. Štátny tajomník ministerstva financií Radko Kuruc avizoval, že zástupcovia tripartity dostanú návrh rozpočtu v predstihu štyroch dní.

„Máme termín, ktorý budeme rešpektovať. Vláda do 15. októbra musí predložiť rozpočet do parlamentu. Tak sa aj stane,“ pripomenul Kuruc. V súvislosti s koalíčnými návrhmi zákonov informoval, že rezort financií komunikoval s jednotlivými predkladateľmi. „Veríme, že ten proces bude jednoduchý,“ doplnil Radko Kuruc.

■ NA POSLEDNÚ CHVÍĽU

K návrhu štátneho rozpočtu sa mala zísť aj koalíčná rada, ale tá sa akosi nie a nie stretnúť. Koalíční partneri za SNS Andrej Danko a za Most – Híd Béla Bugár

si na nej plánovali s Robertom Ficom zo Smeru prediskutovať jednotlivé ťažiskové návrhy, ktoré by mali ešte v tomto funkčnom období parlamentu prejsť rokovacím konaním a schvaľovacím procesom a budú mať vplyv na budúcoročný štátny rozpočet. Predseda vlády Peter Pellegrini zastával názor, že všetko potrebné sa udeje tak, aby si vláda svoju povinnosť zo zákona – predložiť návrh rozpočtu do parlamentu do polovice októbra – splnila.

Rezort financií navrhoval zvýšiť spotrebnú daň z tabaku, to sa však stretlo s ostrou kritikou a jasne formulovaným nesúhlasom najmä koalíčnej SNS, ktorá

sa vyjadřila, že tento návrh zablokuje. „Sú to politické rokovania, odpoveď by som nechal na niekoho iného,“ poznamenal štátny tajomník Kuruc.

■ EKONOMIKA SPOMALUJE

Ministerstvo financií pri príprave rozpočtu prihliada aj na daňovú prognózu a makroprognózu. V tomto roku očakáva horší výber daní a odvodov, v nasledujúcich rokoch by mal byť výpadok výrazne horší. Minister financií Ladislav Kameňický už v septembri avizoval, že prepád má negatívny vplyv aj na pripravovaný rozpočet.

Najväčší vplyv na vývoj daní a odvodov má slabnúca ekonomika. Zatiaľ čo v júňovej prognóze očakávali analytici rast našej ekonomiky na úrovni 3,5 percenta v tomto a 3,4 percenta v budúcom roku, v septembri bola situácia opäť horšia a slovenské hospodárstvo rástlo iba o 2,4, resp. 2,3 percenta. Toto spomalenie má vplyv na všetky oblasti. Najväčší podiel na prepade bude mať v rokoch 2020 až 2022 trh práce, ktorý sa spomalil a spôsobí pokles daňových a odvodových príjmov. Okrem toho analytici očakávajú aj nižšiu spotrebu domácností. Všetky tieto

faktory spolu s plánovanou legislatívou znamenajú v najbližších rokoch vyšší výpadok na daňových a odvodových príjmoch v priemere o sedemsto miliónov eur ročne oproti júňovej prognóze.

Okrem ekonomického vývoja majú na očakávané príjmy dosah aj legislatívne opatrenia schválené v NR SR, ktoré negatívne ovplyvnia príjmy v sume tristo miliónov eur. Pozitívny vplyv na vývoj daní má vyššia efektívna daňová sadzba, najmä na korporátnej daní a DPH. Plnenie DPH kopíruje ekonomický vývoj pri pokračujúcom raste výberu.

VŠIMLI SME SI

Kto by to bol kedy povedal, že práve folklórna relácia v televízii bude mať najväčšiu sledovanosť! Nie nejaká talkšou, kde sa za vás ešte aj smejú, ani večné opití policajti v nekonečnom seriáli, nie prihlúpli dedinčania, ktorých na svoj obraz pripodobňujú seriáloví herci, nie za drahé peniaze kupované „formáty“ zo Západu, ale obyčajní našinci, čo majú radi hudbu, tanec a spev a najmä slovenskú hudbu, slovenský tanec a slovenský spev bude najsledovanejším televíznym programom roka, ba posledných rokov vôbec!

Rusíni – najaktívnejšia menšina

Aj kasting do programu Zem spieva v skanzene pod Ľubovníanskym hradom ukázal životaschopnosť Rusínov.

Maďarska, Belgicka, Rumunska, zo Srbska a z Ukrajiny.

Z umeleckých druhov vyhráva spev – sólo, skupinka, zbor. Nasleduje tanec a na treťom mieste sú hudobníci – sóloví i orchestre. Záujem o najvyššie meranie sil medzi národnostnými skupinami, žijúcimi na Slovensku, neodráža ich početné zastúpenie, skôr naopak: najviac prihlášok podali rusínske folklórne zoskupenia a ľudoví umelci, podstatne menší je záujem maďarských a rómskych súborov a sólistov. Najtvrdší súboj vo vyraďovacích vystúpeniach však čaká, pravdaže, slovenských ľudových umelcov a slovenské národopisné súbory. Človeku sa pri tom obrovskom záujme (diváckom i interpretáčnom) tísnu do mysle Sládkovičove úchvatné veršiky z básne Detvan: „Čo, strvovníci moji, myslíte? Nie je to už nádeje kvet, keď už vo svojom mladom úsvite národ si vie krásne hovieť? Nie je to zora budúcej slávy, keď z nešťastia si blaženosť spraví umná živosť nášho ľudu? On v púšti stojí – a v nebi žije. Čo keď sa puk ten vo kvet rozvíje? Svetu nám závidieť budú!“

(jč)

Podpísali dôležité dokumenty spoločnej poľnohospodárskej politiky Ekologickejšie hospodárenie na pôde aj v lese

Ministri poľnohospodárstva Vyšehradskej skupiny (Česka, Maďarska, Poľska a Slovenska) a Bulharska, Chorvátska, Rumunska, Slovinska a Fínska sa v rámci českého predsedníctva vo Vyšehradskej skupine stretli na rokovaní nielen o budúcej podobe Spoločnej poľnohospodárskej politiky v Prahe.

Český minister Miroslav Toman pochválil skvelú prácu Slovenska, od ktorého predsedníctvo V4 prevzal. Ministri rokovali najmä o budúcej podobe spoločnej poľnohospodárskej politiky, súčasných problémoch lesníctva a agrolníctva vrátane potenciálu pre rozvoj biohospodárstva a nechýbala ani téma afrického moru ošipaných. Stretnutie ministrov viedlo k podpisu dvoch dôležitých deklarácií.

„Diskusiu v rozšírenom formáte V4 vnímam ako vhodnú platformu k presadeniu spoločných pozícií a potrieb, viažucich sa na náš región. Je však zrejme, že ešte pred dosiahnutím dohody majú členské štáty pred sebou veľa výziev. Spolupráca pri finalizácii podmienok v rámci novej SPP je preto pre Slovensko mimoriadne dôležitá,“ informovala Gabriela Matečná, podpredsedníčka vlády a ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Hlavnou myšlienkou diskusií je „ekologickejšia“ spoločná poľnohospodárska politika (SPP), zameraná na klímu a životné prostredie, zjednodušenie, resp. zníženie administratívnej záťaže a v neposlednom rade flexibilitu pre členské štáty. Dôležitou a často diskutovanou súčasťou novej zelenej SPP sú tzv. ekoschémy, financované z I. piliera SPP, a otázka, či

by sa mali zaviesť pre poľnohospodárov dobrovoľne alebo povinne. Počas vystúpenia šéfa agrozortu Gabriela Matečná upozornila na fakt, že zjednodušenie budúcej SPP v podobe, ako ho navrhuje Európska komisia, nepo-

Lesy a lesnícky sektor zohrávajú dôležitú a jedinečnú úlohu v boji proti klimatickej zmene.

važuje SR za dostatočnú a požaduje preto viacero úprav pre dosiahnutie zelenej podoby.

„Lesy, ich ochrana a trvalo udržateľné využívanie dnes čelia mnohým výzvam. Patria k nim na jednej strane

nepriaznivé účinky klimatickej zmeny vrátane častejšieho výskytu a väčšej intenzity pôsobenia škodlivých činiteľov a na druhej strane rastúce rôznorodé požiadavky a očakávania spoločnosti, čo vyvíja značný tlak na lesné zdroje a ich využívanie. Otázka ochrany lesov vrátane adaptácie na klimatickú zmenu a riešenia podkôrnikovej kalami je výrazne dôležitou témou, ktorú nemôžeme podceňovať,“ zdôraznila v druhom bode programu ministerka Matečná.

Slovenská republika považuje za potrebné aj v kontexte budúcej SPP zabezpečiť vytvorenie takých podmienok, ktoré umožnia ďalšiu finančnú podporu lesov a lesníctva v členských štátoch minimálne na takej úrovni, ako je to v aktuálnom programovom období. Bez primeranej finančnej podpory nie je možné dosiahnuť adekvátne riešenia otázky klimatickej zmeny. Lesy a lesnícky sektor pritom zohrávajú zásadnú a jedinečnú úlohu v boji proti klimatickej zmene. Ministri poľnohospodárstva následne prijali spoločnú deklaráciu o lesoch, trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesov a prispôbení sa zmene klímy, ktorá odráža hlavné výzvy pre odvetvie lesného hospodárstva, a najdôležitejšie témy, ktoré boli nastolené počas stretnutia v Prahe.

Ján ČERNÝ
Foto: Emil SEMANCO

Rozvracači štátu opäť na scéne

Eva ZELENAYOVÁ

V centre Európy v čase, keď už bol rozbehnutý projekt globálnej moci búrať národné štáty, Slováci si dovolili opačný trend – hlasovať za zánik federácie a obnoviť národný štát. Že to bola a dosiaľ zostala najväčšia vina Slovákov v stredoeurópskom priestore, je plynutím času stále zreteľnejšie. Preto dnešná politická scéna je plná odporcov slovenskej štátnosti, preto Fedor Gál pred rokom z tribúny organizátorov pochodu Za slušné Slovensko prikazoval: „Národovecké žvatlanie je nanič. Vaša misia je búrať ploty medzi národmi, medzi štátmi, a nie ohradzovať sa kecmi.“

Neuplynul ani rok a vtedajší líder „slušníakov“ Juraj Šeliga sa stal podpredsedom Kiskovej strany Za ľudí. Čo ich spája? Kiska ako prezident Slovenskej republiky povedal, že „obdobie vzniku

a zakladania tohto štátu bolo obdobím zla“. Takže na politickej scéne pribudlo ďalšie „moderné kádehá“, ktoré nenávidí vlastný štát. Ak Za ľudí, Progressívne Slovensko, Spolu a KDH vytvárajú blok strán, ktorých jediným politickým programom sa stalo vymeniť súčasných politikov, je to vážna hrozba pre existenciu Slovenska ako samostatného štátu po voľbách v roku 2020.

Trvalo takmer tridsať rokov, kým uzrela svetlo sveta knižka bývalého kresťanského aktivistu a disidenta Antona Seleckého, ktorou jasne poukázal na pozadie nežnej revolúcie. Najmä na skutočnosť, prečo bola platforma Hnutie za občiansku slobodu vypoklonkovaná z politického priestoru. Selecký sa však naivne domnieval, že Rádio Slobodná Európa je tým nástrojom, ktorým sa dopracujeme k slobode a štátnej samostatnosti. Nebolo.

Salezian Vojtech Zeman pri príležitosti svojho životného a kňazského jubilea vydal knižku Moje príbehy. V nej okrem iného spomína na svoje misionárske pôsobenie v Mníchove, aj na Antona Hlinku zo Slobodnej Európy: „Bol prvý,

KOMENTÁR

ktorý ma upozornil, aby sme do Altöttingu nechodili, že to sleduje komunistická tajná služba...“ O čo išlo? Altötting je najväčšie bavorské mariánske pútnické miesto, kde je pochovaný aj generál Tilly, ktorý bránil katolícku Európu proti protestantským švédskym vojskám počas tridsaťročnej vojny. Tam u kapucínov niekoľko týždňov býval prvý slovenský prezident Jozef Tiso. Zahraniční Slováci sa tam zvyčajne stretávajú na výročie jeho popravy. Zaujímavý na tomto

príbehu je fakt, že tak ako bol Tiso symbolom samostatnosti Slovenska, taký bol aj Mečiar, a proti obidvom sa viedla a vedie tvrdá nenávisťná kampaň. Ako sa neskôr ukázalo, Rádio Slobodná Európa bolo jedným z nástrojov globálnej moci.

Anton Selecký však svojimi memoármi otvoril Pandorinu skrinku. Po vyjdení jeho knižky sa začali objavovať rozličné články ľudí Novembra '89. Za pozornosť stojí rozhovor s Milanom Kňažkom, ktorý vyšiel na webovom portáli Aktuality.sk. O Fedorovi Gálovi povedal: „On kedysi vyhlásil, komu ruky nepodá, a patril som medzi tých.“ Kňažko neuviedol, prečo sa s Gálom rozišiel, ale zaujímavejší je jeho pohľad na činnosť VPN po voľbách v roku 1990. Herec v rozhovore tvrdí, že „mnohých z nás prehovorilo vedenie VPN, aby sme išli do volieb“. Ale „tí, ktorí nás prehovorali, konkrétne Gál, Zajac, Flamík atď., do volieb nešli, ale po voľbách vytvorili Ústredný výbor Verejnosti proti násiliu a riadili federálny parlament, slovenský parlament, federálnu vládu, slovenskú vládu a jednotlivých ľudí. To je absurdné. Tam sú základy partokracie, zneužívania akejsi vedúcej

úlohy svojej strany a zasahovanie do riadenia štátu“.

Takže, kto tu vytvoril diktatúru partokracie? Určite nie Mečiar, ktorý sa vzoprel protinárodnej politike VPN a vytvoril platformu Hnutie za demokratické Slovensko. Neskôr aj samostatnú stranu, ktorá sa stala hybnou silou pri obnove slovenskej samostatnosti. A treba poznamenať, že práve čechoslovakistická prax VPN toto hnutie diskvalifikovala pred verejnosťou a viac sa do parlamentu nedostalo. Úsmevne, ba tragicky pôsobí Kňažkovo vyznanie, že jednou z požiadaviek Novembra '89 boli nezávislé kontrolné inštitúcie, a vidíme, že to tak nie je, že politici sa stále snažia ingerovať do týchto inštitúcií vrátane verejnoprávnej televízie a rozhlasu. Kňažkovi treba pripomenúť, že v roku 1998 sa stal ministrom kultúry a za jeho ministrovania došlo k deratizácii STV. Keď vymenil všetkých redaktorov televízie, a dokonca nepohodných internovali na dvadsiatom ôsmom poschodí, kde ich strážila esbeska. Takže, čo sa vymklo z rúk globalistom pred tridsiatimi rokmi, pokračuje pomocou nových progresívnych bojovníkov. Ako ináč, za ľudí v Európe bez hraníc.

Opäť ožívujú migračné kvóty

Ivan BROŽÍK

Slovensko sa nepripojí do dobrovoľného systému rozmiestňovania migrantov. Po rokovaní európskych ministrov vnútra v Luxemburgu to pre RTVS potvrdila ministerka vnútra Denisa Saková. S iniciatívou prišli pred dvoma týždňami Nemecko, Francúzsko, Taliansko a Malta. Na prechodnom systéme automatického prerozdelenia migrantov zachránených v Stredozemnom mori sa tak nateraz na schôdzke na Malte dohodlo iba Nemecko, Francúzsko, Taliansko a Malta. Potvrdil to minister vnútra Malty Michael Farrugia.

„Existuje dohoda o spoločnom dokumente, ktorý bude predložený na rade ministrov vnútra,“ povedal Farrugia ešte koncom septembra novinárom po rokovaníach so svojimi rezortnými kolegami z Francúzska, Nemecka a Talianska. Nemecký minister vnútra Horst Seehofer podľa agentúry DPA už predtým oznámil, že jeho krajina

by mohla v rámci dočasného systému prerozdelenia migrantov prijať štvrtinu zo zachránených ľudí. Podobný počet utečencov je ochotné prijať i Francúzsko.

Migračné kvóty nie sú mŕtve. „Potrebujeme automatický európsky

POZNÁMKA

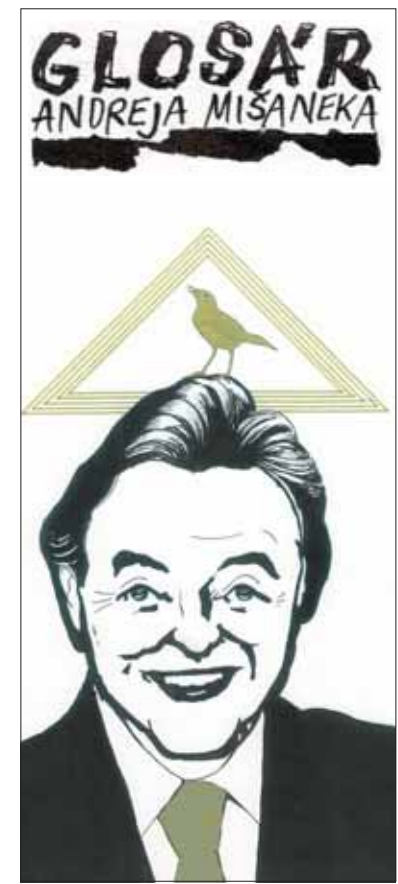
mechanizmus na prijímanie migrantov,“ hovorí francúzsky prezident Macron. Zatiaľ o ňom teda rokujú iba štyri krajiny. Podstatou nového systému prerozdelenia je, že štáty EÚ, ktoré sa k dohode pridajú, zabezpečia, že migranti, ktorí sa cez Stredozemné more dostanú do Talianska a na Maltu, by mali byť automaticky a rýchlo rozdelení do ďalších krajín. Doteraz sa totiž o tom, ktoré krajiny sú pripravené migrantov prijať, muselo rozhodovať v každom prípade osobitne.

Na schôdzke v maltskom meste Vittoriosa sa zúčastnila aj finska ministerka vnútra Maria Ohisalová, a to ako predstaviteľka krajiny momentálne predsedajúcej v Rade EÚ, a eurokomisár pre vnútorné záležitosti a občianstvo Dimitris Avramopoulos. Ten vyzval všetky členské krajiny EÚ, aby navrhnutý systém prerozdelenia podporili a „podieľali sa na úsilí o solidárnosť“.

Postoj Slovenskej národnej strany k otázke migrantov a kvót je v podstate nemenný. Andrej Danko viackrát povedal, že SNS chce, aby EÚ lepšie chránila svoje hranice pred migrantmi. Podľa neho ide prevažne o mladých mužov utekajúcich pred problémami namiesto toho, aby ich riešili. „Narušujú administratívny systém EÚ a predstavujú bezpečnostnú hrozbu. Nezáleží na tom, že sú neozbrojení, je to masová invázia,“ citovala Danku agentúra Reuters. Most – Híd ešte pred eurovoľbami

konštatoval, že „Európa musí zastaviť ilegálnu migráciu na vonkajších hraniciach, pričom téma prijímania utečencov a ekonomických migrantov musí zostať v rukách členských štátov“. To je výrok Józsefa Nagyho. Podľa Smeru je zavedenie kvót nezmyselné, pretože lákadlom pre utečencov sú bohaté krajiny ako Nemecko a na Slovensku zostať nechcú. Smer stále trvá na tom, že treba riešiť problém tam, kde vznikol, zároveň s ochranou schengenskej hranice Únie a zastavením prevádzkajúcich ako závažného trestného činu.

Udalosti uplynulých dní však až veľmi nástojčivo ukázali na potrebu spoločných európskych bezpečnostných síl práve v súvislosti s migráciou a vonkajšou ochranou schengenského priestoru. Turecký prezident Recep Tayyip Erdogan totiž najnovšie pohrozil, že syrskym utečencom „otvorí brány“ svojej krajiny do Európy. R. T. Erdogan týmto vyhlásením reagoval na kritiku partnerov z Európskej únie v súvislosti so vstupom vojsk Ankary do severnej Sýrie. „Hej, Európska únia! Nemôžete označovať našu operáciu ako inváziu,“ povedal R. T. Erdogan v Ankare. „Potom otvoríme brány a pošleme vám 3,6 milióna utečencov,“ pokračoval turecký líder. A to už je naozaj veľmi vážna hrozba.

AKO BOLO, ČO BOLO

Karla Gotta som stretol ako stredoškôlák v Komárne. Rozhlas nahrával sériu súťažných stretnutí. Zlatým klincom večera bola kapela Ladislava Štáidla s Karlom Gottom. V tom čase bol vychádzajúcou hviezdou. Pre Komárno to bola udalosť. Kým sme čakali na chodbe na svoj výstup, zo šatní bolo počuť jeho spevácku rozcvičku. Mali sme pocit, že sme v opere. Potom sa objavil na schodoch. Priateľsky sa s nami porozprával, akoby bol jeden z nás. V tom sa nezmenil ani po rokoch, keď som s ním robil rozhovor o pesničkách, ktoré naspieval s Martinom Babjakom. V tých časoch bol už desaťročia stálicou speváckeho neba, no ostal príjemným a skromným človekom.

V čase, keď Kája oslavovala šesťdesiatku, v Bratislave sa stala tragická nehoda. Nemecký vodič vletel autom do cesty motorke, na ktorej sedel Jozef Ráž. Dzurindovská polícia ho nechala zdrhnúť. Vtedy som vo Večerníku napísal v cause-rie Závídím Čechom: „Minulú stredu nám Praha uštedrila lek-

ciu. V klube Meloun sa množstvo ľudí zišlo na podujatí venovanom Jozovi Rážovi a skupine Elán. Spoločne si pozreli film Rabaka, staršie videoklipy, zaspievali si Jozovu pesničku, a dokonca absolvovali svetovú premiéru

Karel Gott prehral svoj boj s leukémiou. Český prezident a predseda vlády navrhli štátny pohreb. Liberálny kňaz Tomáš Halík napísal arcibiskupovi: „V tomto pokuse o mýtizáciu hviezdy normalizačného zábav-

zavyla časť pražskej kaviarne. Zdôrazňovali, že podpísal Antichartu a spieval za totalitného režimu. V tom vresku zanikli slová viacerých disidentov, ktorí priznali, že im práve Gott v ťažkých chvíľach nezištne pomohol.

toch, ktorí modelujú dianie vo svete. Vytvárajú vojny, o ktorých výsledkoch je rozhodnuté dopredu. Tie isté banky platia obe strany konfliktov a budujú totalitnú globalizačnú vládu, pri ktorej prestanú existovať národy a svet ovládne jediná banka. Príval migrantov nazval moderným spôsobom vedenia vojny, v ktorom strkajú pred kamery trpiace deti, no v podstate sa sem valí horda „mládkov s mobilmi, ktorí kalkulujú, posielajú správy a tvrdia, že idú za príbuznými do Európy. Sú oblečení ako málokto v Prahe, majú moderné športové oblečenie a sila a energia z nich len tak tryskajú... Už na prvý pohľad na nich vidieť, že im nejde o tie deti, že sú to takmer profesionálni znepokojovači. Ten, kto ich posielal, vie dobre, prečo to robí.“

Karel Gott si dovolil povedať, čo si mysli. To sa v čase, keď sa politicky nekorektné názory hodnotia ako trestný čin, neodpúšťa. Jeho okyďávači mu nesiahajú ani po päty. Pre mňa ostane skutočnou hviezdou minimálne európskeho formátu bez ohľadu na režim, ktorý vládol či vládne.

„Politicky nekorektný“ Karel Gott

Peter VALO

videoklipu z nového slovenského filmu Fontána pre Zuzanu. Bolo to najkrajšie prejavenie účasti spevákov, ktorý zápasí o život. Stalo sa to v Prahe... aký je to rozdiel, kým u nás sa prevalila vlna vlnovitá senzačných správ, prízvivujúcich sa na ľudskom nešťastí. Mainstream skôr prejavoval účasť človeku, ktorý „nehodu“ spôsobil. Bolo v nich cítiť žlč pre Jozovu vyjadrenia, ktoré „mienkotvorcom“ smrdeli. Musel som sa ozvať proti tomuto svinstvu.

niho prűmyslu jde nejenom o projev naprostě devalvace hodnot a morální kýč, nýbrž i o politicky účelovou interpretaci našich moderních dějin a také o další pokus zatáhnout náboženské a církevní symboly do politiky zemanovsko-babišovského populismu... Je to zároveň projev hrubě neucty nejen vůči hrdinům disentu a skutečným tvůrcům umělcům, nýbrž i vůči ohromnému množství občanů, kteří se před komunistickou mocí nesklonili.“ V podobnom duchu

Na Slovensku šokoval slniečkarský Denník N, ktorý v titulku nazval Gotta „Zombie a idiotom hudby.“ Autor sa neskôr ospravedlňoval, že len citoval exilového spisovateľa Kunderu a architekta Lukeša – ten o Gottovi v ankete pre Lidové noviny napísal, že je „zombie, ktorý kazí vkus už niekoľkým generáciám“.

Prečo to všetko? Jozef Ráž ani po ťažkom úraze nezmenil svoje názory. Karel Gott zašiel ešte ďalej. V rozhovoroch pre tlač sa zmienil o iluminá-

SEBAOBRAHA

Roztrhlo sa povestné „vrece“. Napriek úsilu polície, jej dozoru i varovaniam diaľnica sa stáva veľmi rizikovým priestorom z hľadiska bezpečnosti na majetku či neraz aj na zdraví. Aj preto je potrebné ešte predtým, ako raz budete nútení zastaviť na diaľnici mimo odpočívadla, zapamätať si niekoľko naozaj dobrých rád.

Vždy s chladnou hlavou

Aj keď mnohí z nás sú dobráci s výnimkou zákonom prikázanej účinnej pomoci pri dopravnej nehode, ktorú v rámci vlastných možností musíte poskytnúť jej zraneným účastníkom, a teda aj zastaviť, na diaľnici nikdy nezastavujte! Najmä nie neidentifikovateľným vozidlám a ich posádkam, ktoré sa usilujú budiť dojem, že potrebujú pomoc.

Naopak, zavolajte políciu a oznámte jej, na ktorom kilometri ste boli svedkami niečoho takého. Hneď pri príznakoch poruchy a už počas spomaľovania s úmyslom zastaviť čo najviac pri krajnici zapnite výstražnú funkciu smerových svetiel. Po zastavení rozďte posádke reflexné vesty a dostaňte všetkých mimo zóny ohrozenia, čiže dostatočne ďaleko od vozovky. Dbajte o to, aby všetci pasažieri zásadne opustili auto pravou stranou a nikdy neotvárali dvere do vozovky.

O situácii ihneď informujte políciu a správcu komunikácie. Motoristi majú pre prípad problémov k dispozícii bezplatnú nonstop linku Diaľničnej patrole 0800 100 007, kde vám pomôžu. Buď dokážu menší poruchu opraviť na mieste, alebo aspoň zabezpečiť odtiahnutie vozidla z diaľnice, resp. na najbližšie parkovisko. Do príchodu pomoci nezostávajú vo vozidle, ale spolu s posádkou sa vzdialte do bezpečnej zóny za zvodičkami, resp. niekoľko metrov od auta. To pre prípad, že by vás niekto z ostatných vodičov nezbadal a prudko narazil do vášho vozidla.

Ak je to možné, umiestnite výstražný trojuholník v dostatočnej vzdialenosti od vozidla. Zákon síce predpisuje pre diaľnice a rýchlostné komunikácie vzdialenosť sto metrov od auta, no terén a hustota premávky to nemusia umožniť. Ak je premávka príliš hustá, radšej neriskujte. A predovšetkým sa určite neprechádzajte s trojuholníkom v ruke po vozovke. Choďte úplne mimo vozovky, ideálne poza zvodičku. Zvážte vždy konkrétnu situáciu a podľa toho sa rozhodnite.

Oprava poruchy priamo na mieste je najhorším možným riešením a nesnažte sa ušetriť tým, že sa necháte odtiahnuť na lane. Po prvej, u niektorých áut to nie ani možné. Po druhé, ak to predsa je možné, musíte počítať s tým, že s vypnutým motorom nebudete mať k dispozícii posilňovače riadenia ani brzd. A to môže byť na diaľnici nebezpečné.

Najlepšie je všetky riešenia situácie nechať na privolanej polícii alebo diaľničnej službe. Rozumní a predvídaví vodiči majú svoje vozidlá pre takéto prípady poistené, takže obávať sa následných nákladov je zbytočné. Popritom privolaná kompetentná pomoc dokáže dokonale zabezpečiť miesto odstávky vozidla proti následným prípadným kolíziám, v prípade požiaru vozidla a očakávaného príjazdu hasičov aj prerušiť dopravu na diaľnici.

(jč)

Rok slovenského divadla neprichádza s prázdnyimi rukami
Dobré správy pre kultúru a folklór

Zhovárал sa Ivan BROŽIK – Foto: MK SR

Rok slovenského folklóru a Rok slovenského divadla. To sú dve mimoriadne aktivity Ministerstva kultúry SR nasledujúce tesne jedna za druhou. V tejto súvislosti poskytla ministerka Ľubica LAŠŠÁKOVÁ Slovenským národným novinám nasledujúci rozhovor.

• **Ministerstvo kultúry sa v uplynulom aktuálnom období razantne pustilo do podpory toho, čo je nám na Slovensku cenné, drahé a čo nás úspešne prezentuje v zahraničí. Bol to náš folklór, teraz sú to divadlá. Divadelnému umeniu sa má dostať podpory, aká tu pre túto sféru nebola vyčlenená celé roky. V akej konkrétnej podobe?**

Po podpore folklóru ako neoddeliteľnej súčasť tradičnej regionálnej kultúry nastal čas aj na mimoriadnu podporu slovenských divadiel. Zvlášť ma teší, že o podporu sa môžu uchádzať aj ohotnícke divadelné súbory, ktoré do svojich predstavení vkladajú neuveriteľnú mieru spontánnosti a vnútornej radosti. Požiadala som Fond na podporu umenia o vyčlenenie štyroch miliónov eur na podporu profesionálnych i ohotníckych divadiel. Budúci rok totiž na návrh ministerstva kultúry vyhlásila vláda za Rok slovenského divadla.

• **Predpokladajme, že profesionálne súbory majú svoje zavedené manažmenty, ktoré sa budú vedieť zorientovať. Ako však majú v úsilí získať podporu postupovať ohotníci, čo by ste im poradili?**

Všetky potrebné kroky sú detailne a zrozumiteľne vysvetlené na stránkach Fondu na podporu umenia. Chceme tak zabezpečiť to, aby sa k potrebným informáciám dostali aj tie subjekty, ktoré doteraz o dotáciu nežiadali. Konkrétne výzvy na predkladanie žiadostí o dotáciu zverejňuje Fond na podporu umenia (FPU) na svojom webovom sídle (www.fpu.sk). FPU už zverejnil štruktúru podpornej činnosti na rok 2020 (<https://www.fpu.sk/sk/moznosti-podpory/struktura-podpory>), kde sú uvedené jednotlivé plánované dotácie a ich časový plán. FPU už zároveň zverejnil prvú výzvu na predkladanie žiadostí o finančnú podporu projektov diva-

diel na rok 2020 (<https://www.fpu.sk/sk/moznosti-podpory/vyzvy/vyzvy-rok-2020/197-vyzvy-2020/663-vyzva-c-2-2020>) v troch rôznych podprogramoch.

užitých. V provizórnom a nevyhovujúcom depozitárnom objekte sú pred zrakom verejnosti ukryté naše kultúrne poklady. Som presvedčená, že zriadenie múzea ULUV s otvoreným

Podpora folklóru Ministerstvom kultúry SR výrazne pomôže aj matičným telesám a súborom, ktoré donedávna boli odkázané na obmedzené prostriedky matičnej kasy.

• **Zopakujme si teda, kto konkrétne má možnosť získať podporu?**

O podporu môžu žiadať profesionálne i ohotnícke divadlá. Každá výzva je však špecifická, a preto by si záujemca mal dopredu prečítať, či spĺňa podmienky konkrétnej dotácie. V rámci programu Umenie a podprogramu Divadlo sa bude poskytovať päť rôznych dotácií.

• **Ministerstvo najnovšie plánuje do Bratislavy presunúť múzeum a časť priestorov Ústredia ľudovej umeleckej výroby z nevyhovujúcich a takpovediac „od ruky“ do rekonštruovaných a v centre hlavného mesta. Čo od takého kroku očakávate?**

V súčasnosti sa veľmi hodnotné Múzeum Ústredia ľudovej umeleckej výroby (ULUV) nachádza v Stupave, kde je kultúrne nevy-

depozitárom v centre Bratislavy je tá najlepšia cesta na reprezentáciu našej tradičnej materiálnej kultúry a ľudovo-umeleckej výroby doma i v zahraničí. Očakávame vysokú návštevnosť a zvýšený záujem Slovákov i zahraničných turistov o našu tradičnú ľudovú kultúru.

• **Jeden z našich doslova exportných artiklov súbor Lúčnica má tiež dostať vyhovujúcejšie priestory. Kam sa presťahuje a čo všetko mu bude pomocou pri jeho práci a skvelých výkonoch?**

Umelecký súbor Lúčnica bude mať v rekonštruovaných priestoroch Hurbanových kasární k dispozícii administratívne priestory, veľkú sálu, šatne a priestory na uloženie krojov, kostýmov a vybavenia. Skutočnosť, že súbor bude mať stabilnú domovskú sálu na nácvik svojich vystúpení, prispeje k zefektívneniu jeho

osobnosti s pevným charakterom a kvalitným vzdelaním, pripravené meniť Slovensko a svet k lepšiemu.“ Zdá sa, že niečo nie je v poriadku ani s fanatickým publikačným, ani so školou, do ktorej chodí.

Na prípad sa už zabudlo, ale nie je vylúčené, že nebude mať reprízy inde na iných školách. Politické mimovládny pracujú ďalej.

Už prepukli kortešačky

Ludovít ŠTEVKO

Celé roky šíri liberalnú, často protinárodnú ideológiu v spoločnosti a cez rôzne vzdelávacie kampane ju budú šíriť naďalej na základných, stredných i vysokých školách vždy pripravené „meniť Slovensko na lepšie“. Majú dostatok peňazí od štátu aj zo zahraničia, dostatok skúseností a ohotných aktivistov vrátane spriaznených redaktorov, filmárov i hercov. Akurát sa tomu nebude hovoriť predvolebná kampaň, ale vzdelávaci program. A keďže je necelých päť mesiacov pred parlamentnými voľbami, vypustia sa dočasne z programov tematické dni v štýle Gender Swap

Day a Weisenbacherova agenda LGBTI a pozornosť sa zameria na témy západných hodnôt, v ktorých súčasná vláda „evidentne pokulháva ako za mečiarizmom tak i teraz.“

Dokladom toho, že dnes ide o iné témy, bolo premietanie filmu Barbory Berezňákovej Skutok sa stal 8. októbra na Ekonomickej univerzite v Bratislave, spojené s diskusiou s režisérkou doku-

mentu a novinárkou Lubou Lesnou. Berezňáková mala v čase únosu prezidentovho syna, keď sa skutok stal, iba osem rokov a vtedy nemohla chápať komplikované udalosti a podľa všetkého ich nechápe ani teraz ako začínajúca dokumentaristka. Ešteže mala po svojom boku Lubu Lesnú, ktorá to všetko chápe „správne“ a ako bývalá redaktorka rádia Free Europe dokáže kontroverznú minulosť bez problémov preniesť do prítomnosti.

Film Skutok sa stal, rekapitulujúci sled udalostí, by nestál za reč, keby nesignalizoval začiatok kampane s podtextom, aké je to Slo-

Ministerka Ľubica LAŠŠÁKOVÁ je na svojom poste oveľa „viditeľnejšia“ a agilnejšia ako jej salónny predchodca, ktorý zviditeľňovanie rezortu vnímal väčšmi v politickej rovine a cez svoj osobný prospech.

celkovej činnosti. Vďaka priestorom na uloženie krojov a kostýmov budú zároveň vyriešené mnohé logistické otázky. Umelecký súbor Lúčnica tak bude mať celkovo to najvhodnejšie zázemie na svoju činnosť.

• **V čase prípravy tohto rozhovoru zverejnilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky ešte jednu dobrú správu. Slovenské národné noviny považujú za vhodné pripojiť ju k predchádzajúcim odpoveďiam pani ministerky.**

Profesor Moritz Csáky, potomok jedného z najvýznamnejších šľachtických rodov v Uhorsku, darovavcou zmluvou venoval Slovenskej republike umelecké diela nevyčísliteľnej hodnoty. Ministerka kultúry Ľubica Laššáková mu osobne poďakovala za toto gesto, ktoré obohatí slovenskú históriu a súčasnú kultúru. Gróf Moritz Csáky už v roku 2017 prejavil vôľu darovať Spišskému múzeu v Levoči súbor predmetov, ktoré majú pre Slovensko a Spiš veľký význam. Prezentujú históriu aristokratického rodu, ktorý zohral v dejinách Uhorska veľkú úlohu. „Vážim si úctyhodnú postoj člena aristokratickej rodiny pána profesora Csákyho, ktorý Slovenskému národnému múzeu daruje viac ako sto predmetov vysokej kultúrnej hodnoty. Obrazy, kazeta na šperky a predmety umeleckého remesla s erbom rodu obohatia kultúru a históriu Spiša. Gróf Csáky si praje, aby sa umelecké predmety vrátili domov, do krajiny, v ktorej sa narodil,“ povedala po stretnutí s profesorom ministerka Ľubica Laššáková, ktorá mu v mene rezortu kultúry osobne poďakovala.

vensko zanesené prachom, špinou a fake news. „Vzdelávať študentov“ už nestačí, treba vychovávať aj pedagógov. Mimovládna organizácia Slovak Security Policy Institute (SSPI), po slovensky Slovenský inštitút pre bezpečnostnú politiku, začína 11. novembra v Bratislavskom kraji jesennú sériu prednášok pod názvom Učiteľia proti dezinformáciám. Na prednáškach sa pedagógovia stredných a vysokých škôl dozvedia, „ako je možné študentov usmerňovať a navigovať v záplave dezinformácií a falošných správ“. Z lektorov stoja za zmienku prednášateľka: Irena Bihariová, podpredsedníčka strany Progressívne Slovensko, Juraj Smatana, lovec konšpirátorov a bojovník proti ruskej propagande, Peter Bátor, vedúci Oddelenia bezpečnostnej politiky Kancelárie prezidentky SR, Miroslava Kernová, bývalá novinárka a súčasná blogerka Denníka N a Sme, Jaroslav Naď, riaditeľ SSPI a tieňový minister obrany z OĽaNO, a Barbara Tiefenbacherová z Policy Officer Friedrich E. Stiftung. Pre prihlásených hostí sú prednášky, ako aj obedy a večere zadarmo.

Začína sa jesenné kočovanie mimovládnych organizácií po krajoch, okresoch či školách alebo sa už štartuje sezóna predvolebných kortešačiek ako v časoch Kalinčikovej Reštavrácie?

Na politickú scénu sa chystá rekordný počet nových aktérov Predvolebná kampaň naberá na obrátkach

Roman MICHELKO – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Ludia, ktorí pravidelne sledujú politiku, vedia, že sotva je niečo pravdivejšie ako bonmot, že volebná kampaň sa začína deň po vyhlásení výsledkov volieb. Dnes sme približne päť mesiacov pred voľbami a stávame sa svedkami horúcej fázy volebnej kampane. To sa prejavuje horúčkovitou činnosťou viacerých politických aktérov, najmä tých, ktorým ide naozaj o veľa. Je možné, že voľby v roku 2020 budú atypické tým, že na slovenskú politickú scénu vstúpi rekordný počet nových hráčov.

Veľkými adeptmi na vstup do politickej arény sú najmä koalícia Progresívne Slovensko/Spolu a projekt Za ľudí Andreja Kisku. Je dosť pravdepodobné, že sa do parlamentu znova vráti KDH a rozčeriť politické vody môže aj projekt Tomáša Druckera Dobrá voľba. Do politickej arény vstupuje aj projekt Štefana Harabina Vlasť.

■ JE NÁS JEDENAŠŤ

Summa summarum, za istých okolností je možné, že v budúcom parlamente bude až jedenásť politických subjektov – Smer, Progresívne Slovensko/Spolu, Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko, Vlasť, KDH, Za ľudí, SME RODINA – Boris Kollár, SNS, OĽaNO, SaS a možno aj Dobrá voľba. Most – Híd je za daných okolností mimo hry, ale nedá sa vylúčiť, že na poslednú chvíľu zaučíkuje pud politickej sebazáchovy a napriek veľkým osobným animozitám urobí koalíciu s SMK a do parlamentu „prelezú“. V tom prípade by bolo v parlamente dokonca až dvanásť, respektíve trinásť politických subjektov.

Takáto tlačienica na politickej scéne, samozrejme, vedie k o to vyostrejšiemu boju medzi jednotlivými stranami už len preto, lebo na hranici prežitia sa ich naraz ocitlo veľmi veľa: SaS, OĽaNO, SNS, KDH, Za ľudí. O reálnych preferenciách Tomáša Druckera a Štefana Harabina je ešte predčasne špekulovať. Pravdepodobnosť parlamentného statusu, hraničiacu s istotou, majú len tri, respektíve štyri politické subjekty: Smer, koalícia Progresívne Slovensko/Spolu a Kotleba

– Ľudová strana Naše Slovensko. Takto rozdane karty pred voľbami už dlho neboli a väčšina politických aktérov si uvedomuje, že rezervoár voličov je konštantný a nedá sa nafúknuť. Aj preto bude boj dvadsiatich subjektov, ktoré majú parlamentnú ambíciu, o voliča veľmi ostrý a takmer bez pravidiel.

Je jasné, že v kategórii podpäsoviek a podrazov je neprekonateľným majstrom Igor Matovič, a zároveň je to práve on, ktorému najviac tečie

POD POKRIEVKOU

do topánok. Matovič si uvedomuje, že po desiatich rokoch na politickej scéne jeho večné eskapády už začínajú unavovať. Jeho poslanecký klub trpí najväčšou fluktuáciou, za celé volebné obdobie z neho odišlo deväť z devätnástich členov, čo je skutočne politický unikát. Definitívne stratil liberálnych voličov, tí sú už jasne ukotvení v koalícii Progresívne Slovensko/Spolu, časť ich má SaS a časť je u Kisku v strane Za ľudí. Neostáva mu teda nič iné, len erodovať tú časť konzervatívov, ktorí po tom všetkom ešte Matovičovi uveria. Je jasné, že z kotlebovských hlasov toho veľa nenaryžuje, rovnako ako veľa nezíska ani od Harabina. Jediný relevantný rezervoár, skadiaľ môže kradnúť, je KDH a čiastočne SME RODINA – Boris Kollár. Aj preto rozohral veľmi špinavú hru, v ktorej poukazuje na to, že Alojz Hlina podpísal pakt s diablom, keď podpísal pakt o neútočení s progresívcami a Beblavého Spolu s tým, že sú to hodnotovo diametrálne odlišné strany. Čo je však

najpodstatnejšie, zneužíva dôverné informácie z ich dohody a snaží sa verejne hlásať, že je možné, ba priam pravdepodobné, že pričinením KDH budú počas takejto koalície presadené registrované partnerstvá. Ide o to, že aj keď v záväznom programe vyhlásení vlády, ktorého súčasťou bude aj KDH, nebude explicitná zmienka o registrovaných partnerstvách, môže sa stať, že sa objaví opozičný poslanecký návrh zákona týkajúci sa týchto registrovaných partnerstiev, a ak progresívcami nebudú ochotní poprieť svoje hodnoty, je

možné, že s pomocou časti opozície zákon nakoniec prejde. V tom prípade si KDH vyberie mesiac na zvolanie republikovej rady, na ktorej rozhodne, či z koalície vystúpi, alebo nie.

■ PESTRÉ KOALÍCIE

Samozrejme, takéto politické dilemy by nemohli vzniknúť, ak by sa koalície budovali na základe spoločných či príbuzných hodnôt. Dnešná slovenská politika však vôbec nie je o hodnotách, ale len a len o persónach a o mocenských kalkuláciách. Práve

takáto hodnotová anomália slovenskej politiky dáva Matovičovi šancu, aby naplno rozvinul svoju demagogiu. Veľmi falošne a veľmi agresívne presadzuje svoje videnie sveta, v ktorom je on jediným garantom toho, že nič podobné nedopustí. Je možné, že niečo podobné presvedčí zopár nezorientovaných voličov, ale stane sa tak len na úkor ťažkých strát u svojich potenciálnych koalíčných partnerov. Základnou charakteristikou jeho politického štýlu sú stranícky egoizmus a cynické politické kalkuly. Občas to však vedie až ku komickým paradoxom. Napríklad v tom, že v rámci boja za konzervatívneho voliča sme svedkami

„návratu strateného syna“ Richarda Vašečku, ktorý OĽaNO najprv opustil, aby sa pokúsil ovládnuť KDH. Keď svoj boj o post šéfa KDH prehral, vracia sa do OĽaNO a ako „bonus“ privádza aj Annu Záborskú a skupinku jej ľudí. Faktom je, že títo ľudia majú nejaký výtlak, ale prioritne ide o to dať frčku do nosa práve predsedovi KDH Alojzovi Hlinovi.

■ MAĎARSKÉ VODY

Rovnako podobne Matovič pytliači aj v maďarských vodách. Jeho dlhoročné úsilie o podchytenie slo-

venských Maďarov nakoniec môže vypáliť úplne opačne. Je možné, že SMK sa rozdelí, niekoľko známejších tvárí, napríklad bývalý predseda SMK József Berényi vstúpi na jeho kandidátku, pričom však strana ako taká na kandidátku OĽaNO nepríde. Maďarské hlasy, ktorých je približne deväť až desať percent, sa tak rozdelia medzi štyri kandidujúce subjekty: Most – Híd, SMK a malé maďarské straníčky, maďarská platforma u progresívcov a nakoniec OĽaNO. Tým pádom sa deväť percent rozdelí medzi štyri subjekty, z čoho vyplýva, že v budúcich štyroch rokoch bude mať národnostná menšina v našom parlamente len symbolické, ak vôbec nejaké zastúpenie.

■ PRICHÁDZA VLASŤ

Tektonické zlomy sa však pravdepodobne odohrajú aj na koalícnej strane politického spektra. Vstup projektu Vlasť Štefana Harabina môže citelne oslabiť kotlebovcov, ale ich parlamentný status to pravdepodobne neohrozí. Iná je situácia v prípade SNS. Tá môže byť ohrozená priam fatálne. Andrej Danko na túto skutočnosť reagoval racionálne – dohodou o spolupráci s Kresťanskou demokraciou – Život a prosperita Štefana Kuffu, čím majú veľkú šancu oslaviť relevantnú časť silne konzervatívnych voličov. Samozrejme, tento bonus bude fungovať len vtedy, ak sa do kampane v tričku tohto politického zoskupenia naplno vloží charizmatik Marian Kuffa.

Ak chceme predikovať ďalší politický vývoj, nemôžeme opomenúť ani rozpad SaS, najmä však pravidelný a šľavnatý prísun kompromitujúcich materiálov a pikantností z kuchyne tejto Sulíkovej sekty. Ťažko odhadovať, aký to bude mať dosah na volebný výsledok SaS, ale je jasné, že Richard Sulík dnes hrá vabank.

V súčasnosti sme svedkami nábehu horúcej fázy volebnej kampane. Už dnes je jasné, že bude tvrdá, neférová, špinavá a plná škandalizácii oponentov. Nebude to pekný pohľad, ale možno v konečnom dôsledku to prečistí našu politickú scénu.

Predstavitelia štátu by nemali protežovať vybrané národnostné menšiny a regióny Sever Slovenska bez nádeje na modernú dopravu

Ivan BROŽÍK – Foto: Emil SEMANCO

Národnostné menšiny žijúce na Slovensku si určite a bez akýchkoľvek pochybností zaslúžia vnímavú pozornosť štátu. Nie však iba niektoré a nie aj na úkor majority.

Kriklavým príkladom neprimeranej nadpráce na prospech konkrétnej národnostnej menšiny na úkor majority môže byť ministerstvo dopravy. A nie náhodou ho vedie nominant – ako sa už viackrát ukázalo – nacionalistickej strany etnických Maďarov – Árpád Érsek.

■ JUH PROTI SEVERU

Vari už desiatky rokov sa vedú horúce diskusie o tom, ktorý diaľničný ťah na východ republiky treba preferovať aj z pozície vlády. Severný či južný? Odborníci sa jednoznačne zhodujú na tom, že prioritne treba dostavať severný. Terajší kompetentní majú zjavne iný názor. Na jednej strane máme úplne bezútešné perspektívy dokončenia a spustenia kompletneho diaľničného ťahu z Bratislavy do Košíc severným trasovaním, a to už vôbec ani len nespomíname jeho prepotrebné vetvy smerom na sever do Pofska cez Oravu a Kysuce, na druhej strane máme až grandióznu rozostavanosť a množstvo stávieb už v príprave na juhu na trase rýchlostnej cesty Bratislava – Košice, ktorá nikdy nebola prioritou vládnych programov.

■ KLADIVKÁ KLOPKAJÚ...

A pásky sa strihajú, veď je volebná kampaň. Lenže ak sa

Rozostavané a nedokončené stavby na diaľnici D1 pri Ružomberku sú naozaj akoby kulisou k slovensko-maďarskému filmu Juh proti Severu...

pozrieme na to, čo nastane po voľbách, zistíme, že žiadna vláda, iba ak by v nej boli čarodejníci, nemôže so súčasným stavom pohnúť. Tam, kde sa nezačala príprava stavieb, tam sa roky nebude dať nič stavať. No až na malé niekoľkokilometrové úseky sa takáto ponurá vízia dotýka celého Slovenska, okrem jeho juhu. V regióne, v ktorom sa stavajú rýchlostné cesty a pripravujú stavby ich ďalších úsekov, sa po súčasnej cestnej infraštruktúre pohybuje hodinovo okolo šesťtisíc vozidiel. Na Kysuciach, kde sa nepripravuje a nestavia nič, je to dvadsaťtisíc vozidiel. Táto

štatistika hovorí za všetko. Pritom nijaká cestná stavba na Slovensku nie je taká potrebná ako úsek D3 Žilina – Čadca.

■ KOLAJNICE, MOSTY, LODE

So železničnou obslužnosťou je to veľmi podobné. Žilinský samosprávny kraj s veľkou slávou oznámil, že vybojoval spoj na Kysuce. Trvalo to roky. Na naozaj vyťaženom úseku medzi Bratislavou a Komárnom je grafikon osobnej dopravy taký hustý a súpravy už sú také dlhé, že nie je možné pridať ďalší spoj. Nasadili sa teda poschodové vlaky. Na druhej

strane napríklad medzi Sabinovom, Prešovom a Košicami je stále dvojhodinový interval vlakov. Navyše na takejto trati s veľkým potenciálom ľudí priam odpudzuje nasadzovanie vlakov so starými a zanedbanými vozňami. Pritom nové súpravy v iných regiónoch vozia ľudí či vzduch aj na slabšie vyťaženejších tratiach, dokonca paralelných s diaľnicami, s rýchlostnými cestami a s plnou obslužnosťou autobusovej dopravy. Zdá sa teda, že kolajová doprava je prednostne modernizovaná tiež iba pre určité, etnicky špecifické regióny. Pritom dane odvádzajú všetci občania štátu rovnako, bez ohľadu na ich etnicitu.

■ VRANA K VRANE

V rovnakom duchu, v akom postupuje štátna správa, ak jej inštitúcie riadia nominanti etnických menšinových strán, postupuje aj samospráva. Mladé rodiny, ktoré sa odsťahovali väčšinou z Bratislavy do okolitých obcí, hľadali pokoj vidieka. Teraz mnohé z nich hľadajú školy pre svoje deti. Najmä južne od hlavného mesta sú totiž obce, ktoré majú len školy s vyučovacím jazykom maďarským. Slovenské školy sú na Žitnom ostrove v širokom okolí plné. Ministerstvo školstva tvrdí, že nemôže urobiť nič, rozhodnutie je na starostoch

a zastupiteľstvách. Lenže tí zas zjavne nechcú urobiť nič. Výsledkom napríklad je, že do školy s kapacitou vyše dvesto detí chodí asi osemdesiat, ak ide o deti maďarskej národnosti. No dieťa rodičov so slovenskou národnosťou na juhu Slovenska musí bežnou autobusovou linkou – nie školským spojom, lebo taký neexistuje, precestovať do slovenskej školy ráno štyridsať kilometrov a popoludní z nej domov opäť štyridsať kilometrov. Podľa rodičov však starostovia maďarskej národnosti nechcú vyjsť slovenským žiakom vôbec v ústrety a obviňujú ich, že chcú vziať školy maďarským občanom. Nemali by mať slovenské deti na juhu Slovenska rovnaké práva ako deti z rodín maďarskej menšiny? Je to naozaj nemiestna či nebudaj nacionalistická požiadavka?

■ KOHÚTI NA STAVENISKU

Moc nad štátom v štáte – teda, nad regiónom južného Slovenska, je z mnohých pohľadov zaujímavá. Biznisu veľkých politikov sa tam darí ako nikdy – najviac, paradoxne, na pozemkoch pod cestnými stavbami. Kdeko z politických zástupcov večne „utláčanej“ menšiny na nich už kráľovsky zarobil. Zabudol však dodať, že tým okradol vlastných voličov, lebo zarobil na ich majetkoch, a tým, zdá sa, sa už oči začali otvárať. Nijako nadšene neprejavujú veľký záujem podporiť tých, ktorí ich sklamali, ani tých, ktorí sa ich chystajú nahradiť s vládkami nových strán, no v starých politických tričkách. Lenže, kontrolu nad územím čoraz viac získava Viktor Orbán. On totiž ľuďom neberie, on im dáva. Na šport, na kultúru, na kadečo.

Univerzitný profesor JUDr. Ján LAZAR, DrSc., o kľúčovom právnom odvetví

Súkromnoprávne vzťahy sú s nami od narodenia do smrti

Text a foto: Jan ČERNÝ

Univ. prof. JUDr. Ján LAZAR, DrSc. (1934), je právnik, vysokoškolský pedagóg a vedec, popredný odborník na občianske právo hmotné, ktorého rozsiahle dielo je známe a uznávané doma i v zahraničí. Je nositeľ mnohých akademických ocenení zvučného mena, ako aj Prémie Literárneho fondu Za celoživotný prínos k rozvoju slovenskej vedy doma i v zahraničí, Čestnej pocty Zdrúžení slovenskej inteligencie Korene Za zásluhy o slovenský národ a jeho štát, ktorú mu udelili Výbory združení slovenskej inteligencie a Rada osobností. Slovenským národným novinám poskytol pri príležitosti svojho nedávneho významného životného jubilea nasledujúci rozhovor.

• **Vaša profesia – právo – je z pohľadu vášho diela celoživotným poslaním. Čo je na právnej vede práve z vášho pohľadu také zaujímavé?**

Môj záujem na poznávaní a vedeckom skúmaní občianskeho práva hmotného pramení už zo samotnej šírky právnej úpravy súkromnoprávných vzťahov, povahy, miesta, spoločenského významu a jej zásadného vplyvu na konanie ľudí, týkajúce sa vecí (hnuteľných i nehnuteľných), majetku, majetkových hodnôt a iných s nimi súvisiacich hodnôt. Poznatky o tomto kľúčovom právnom odvetví sú zaujímavé a príťažlivé tak z individuálneho, ako aj z celospoločenského pohľadu.

• **Podme si to rozmeniť na takzvané „drobné“...**

Z individuálneho parciálneho hľadiska ide o veľmi širokú škálu právnych pravidiel správania ľudí či už ako vlastníkov, nájomcov, alebo prenajímateľov, záložných veriteľov alebo dlžníkov, predávajúcich či kupujúcich, darcov a obdarovaných, poručiteľov a dedičov, detí, rodičov, manželov, poisťencov a poisťovateľov atď. Takéto súkromnoprávne vzťahy dennodenne vo veľkom počte vo vzájomnom styku medzi všetkými subjektmi súkromného práva, bez ohľadu na to, či ide o fyzické osoby, alebo právnické osoby, vznikajú, menia sa alebo zanikajú. Z tohto hľadiska teda ide o významnú rozsiahlu, veľmi zaujímavú a obsahovo pestrú škálu právnych vzťahov, ktoré sa v živote ľudí dennodenne vyskytujú a sprevádzajú ich takpovediac celým životom – od narodenia až do smrti.

• **Potreba vedomostí u dnešného mladého človeka akoby bola záťažou, akoby boli vedomosti „brzdou“ v rozlete, teda vlastne zbytočné. Z pohľadu vás ako pedagóga načo sú nám teda vedomosti?**

Na jednej strane chápem a rozumiem tomu, že pod vplyvom aktuálneho spoločensko-ekonomického vývoja vo svete i u nás, charakterizovaného rastom sociálneho napätia, majetkovou a sociálnou nerovnosťou, frustráciou, existenčnou a právnou neistotou značnej časti obyvateľstva i nerovnosťou štartovacích možností v spoločnosti, sa akosi zmiernil „smäd“ po vedomostiach u mnohých mladých ľudí. Napriek tomu na druhej strane však nepovažujem za rozumné a odôvodnené akékoľvek spochybňovanie potreby mladých ľudí vzdelávať sa a nadobúdať čo najväčší objem vedomostí v domnení, že im bránia v rozlete alebo že sú zbytočné. Ide o predstavy či domnienky scestné, deformované a hľadajúce nenáležitý únik od reality. Práve opak je pravda. Nazdávam sa, že v súčasnosti potreba, aby mladí ľudia získavali poznatky a vedomosti, či už všeobecné, alebo zamerané na určitý odbor činnosti a profesiu a všestranne sa vzdelávali, nielenže v porovnaní s minulosťou neklesla, ale v každom smere sa zvýšila. Ešte naliehavejšie vyznieva potreba intenzívneho vzdelávania a získavania vedomostí z individuálneho pohľadu dnešných mladých ľudí. Práve oni majú životný záujem na tom, aby prostredníctvom usilovného štúdia a systematického všestranného

Profesor Ján LAZAR je popredný odborník v právnych záležitostiach, s ktorými sa stretávame prakticky v každom období ľudského života.

vzdelávania nadobudli čo najväčší objem vedomostí, čím si aj vytvorili lepšie štartovacie možnosti na uplatnenie v živote.

• **Určite nemožno strácať zo zreteľa ani celkový kultúrno-spoločenský a národnostný záujem na tom, aby sa v našej spoločnosti na procese vzdelávania a získavania všestranne užitočných vedomostí podieľali čo najširšie vrstvy slovenskej mládeže a čo najviac sa rozšírili rady uvedomelej, vysoko vzdelanej a kultivovanej inteligencie.**

Preto je mimoriadne užitočné a nanajvýš užľahlivé, ak pedagógovia orientujú mladých ľudí týmto zmysluplným a perspektívnym smerom.

• **Občianske právo je vaša celoživotná láska, mnohí občania v našej spoločnosti však najmä v ňom vidia skôr neprávo, vzniká subjektívny pojem, že spravodlivosť ako taká nefunguje. V akom stave je u nás právo občana podľa vás? Teda skôr občianska spravodlivosť?**

Spravodlivosť či nespravodlivosť rozhodnutí súdov či iných orgánov treba z pohľadu občana ako subjektu daného občianskoprávného vzťahu chápať v dvojzmysle: buď občan považuje subjektívne za nespravodlivé také rozhodnutie, zrejme preto, že vyznieva v jeho neprospech a v konaní neuspel, alebo rozhodnutie je vzhľadom na konkrétnu právnu situáciu vo svetle právnej úpravy a pri použití všetkých relevantných a uznávaných princípov platného občianskeho práva naozaj objektívne nespravodlivé. Dôvody a príčiny, ktoré viedli k takémuto nespravodlivému rozhodnutiu, môžu byť v konkrétnostiach rôzne, napríklad v spore uspel zjavne ekonomicky i inak silnejší a po všetkých stránkach lepšie pripravený subjekt vrátane použitia lepších a nákladnejších právnych služieb. Teda v takomto prípade nezafungovala ani v európskom i našom práve proklamovaná ochrana slabšieho subjektu v súkromnoprávných vzťahoch.

• **Sú však aj ďalšie možnosti...**

Sú, napríklad – súd alebo iný orgán sa nechal v rozpore s etikou povolania a morálkou ovplyvniť iným spôsobom; nemožno v praxi vylúčiť ani takéto prípady, pretože v spoločnosti, akou je v súčasnosti aj naša, ktorej úsilie nezanedbateľnej časti jej členov je celoživotne motivované chamtivosťou a túžbou po hromadení majetkových hodnôt, nezostala

ani sféra spravodlivosti celkom izolovaným ostrovom. Nuž a k nespravodlivému rozhodnutiu tiež môže prispieť chybná či nedokonalá alebo nejednoznačná formulácia určitého zákonného alebo podzákonného predpisu. Pravda, nie je vylúčené ani to, že vymenované dominantné dôvody či príčiny sa vyskytujú kumulatívne súbežne v rámci toho istého sporu. Za všetky takéto a podobné prípady sa žiada spomenúť aspoň jeden, ktorý je v rozpore s princípom sociálnej spravodlivosti a nadobudol na Slovensku obzvlášť hrozivé rozmery. Je ním nedokonalá

ským zákonníkom ako všeobecným kódexom súkromného práva, pričom ostatné, tzv. osobitné odvetvia súkromného práva, ako sú úprava obchodnoprávných vzťahov, medzinárodné právo súkromné a individuálne pracovné právo, budú naň nadväzovať. V takejto podobe navrhovaná kodifikácia odstráni rozptýlenosť, neprehľadnosť a rozpornosť právnej úpravy, zabezpečí potrebnú komplexnosť a integráciu a v nadväznosti na to sa umožní odstránenie obsahových nesprávností a nevyváženosti pri úprave niektorých právnych inštitútov. Čiže treba odstrániť

a nerovnovážna úprava záložného práva, ktorá bola prijatá u nás v roku 2002 podľa modelu a odporúčania Medzinárodnej banky pre obnovu a rozvoj v Londýne. Nerešpektuje rovnováhu záujmov všetkých subjektov záložnoprávného vzťahu. Na jej základe sa umožnilo záložným veriteľom, ktorými sú najčastejšie banky a iné finančné inštitúcie poskytujúce úvery, aby prostredníctvom exekúcie a verejnej dražby pripravili desaťtisíce drobných úverových dlžníkov za zjavne nevýhodných podmienok o byty a rodinné domy. I keď bol medziasom pod tlakom verejnosti urobený pokus (novelou zákona o dražbách) týmto prípadom čeliť, v zásade sa koncepčne tento právny stav nevyriešil.

• **Po politicko-spoločenských premenách ste začiatkom deväťdesiatych rokov poukázali na potrebu vytvorenia nového Občianskeho zákonníka s dôrazom na ochranu majetkových práv. Do akej miery je v súčasnej podobe podľa vás vyhovujúci?**

Úloha prijať nový slovenský Občiansky zákonník aj v súčasnosti pretrvávajúca. Platný Občiansky zákonník, pochádzajúci ešte z roka 1964, ktorý bol dosiaľ šesťdesiatpäťkrát novelizovaný, už vonkoncom nevyhovuje, a to po všetkých stránkach – koncepčne, systematicky, ale aj obsahovo. Kodifikačný zámer zahŕňa rekonštrukciu celého súkromného práva na čele s Občian-

všetko, čo podkopáva právnu istotu subjektov majetkových vzťahov a najmä fyzických osôb (občanov) a čo oslabuje ich právne postavenie i ochranu ich záujmov a práv. Cieľom novej kodifikácie v súčasnosti musí byť aj zásadné posilnenie sociálnej funkcie súkromného práva, aby sociálna dimenzia bola prítomná vo všetkých častiach novej úpravy, vo všetkých jeho inštitútoch. Taká je výzva doby a aktuálnej spoločenskej potreby.

• **Vo vašich vedeckých prácach sa často zaoberáte „dobrými mravmi“ v občianskom práve. No priznajme si, z pohľadu pozorovateľa laika spory vyhrávali iba tí „silnejší“, ekonomicky, vplyvom, postavením... Alebo sa mýlim?**

Používanie mimoprávných pravidiel „dobré mravy“ v práve poznalo už antické rímske právo súkromné a vrátilo sa k nim po štyridsaťročnej prestávke aj naše súkromné právo v novelizovanom Občianskom zákonníku i v Obchodnom zákonníku a v Zákonníku práce. „Dobré mravy“ predstavujú súbor nepísaných spoločenských a mravných pravidiel, ktoré sú v spoločnosti v prevažnej miere uznávané. Teda ide o akýsi hodnotový poriadok, pričom jeho uplatňovanie sa týka všetkých skupín súkromnoprávných vzťahov. Pretože spoločenské podmienky i samotný mravný katalóg sa v závislosti od historického vývoja spoločnosti neustále menia, vyvíja

sa i chápanie a vymedzenie „dobrých mravov“. Vzhľadom na to je pojem „dobré mravy“ v právnej náuke doma i v zahraničí sporný. Primerane tomu aj interpretácia a aplikácia príslušných ustanovení odkazujúcich na použitie pravidla „dobrých mravov“ vyvoláva v praxi problémy a ťažkosti. Navyše ešte platná právna úprava odkazujúca na „dobré mravy“ je nekonzistentná a pri použití na rôzne právne situácie sa čiastočne aj prekrýva. Tento stav, pochopiteľne, len rozširuje priestor, aby sa pri riešení konkrétneho sporu presadila tá strana v súdnom konaní, ktorá je ekonomicky i inak silnejšia a po všetkých stránkach lepšie vybavená a pripravená.

• **Sloboda je mimoriadne všeobecný a široký pojem, vy ste sa v niektorých vašich prácach zaoberali právnym princípom slobody, ale tiež princípom sociálnej spravodlivosti. Skúsme si to aspoň čiastočne vysvetliť.**

Pokiaľ som sa vo svojich prácach zaoberal princípom právnej slobody, tak vždy v spojitosti aj s uplatnením ďalších zásad, na ktorých je súkromné právo vybudované. Mám na mysli najmä zásadu právnej rovnosti, ochrany slabšieho subjektu, zásadu equity a dobrých mravov. Vychádzal som pritom z poznatku, že slobodná autonómia subjektu v podmienkach trhového hospodárstva a demokratického právneho štátu má vytvoriť potrebný priestor na slobodnú iniciatívu (vlastnícka sloboda, zmluvná sloboda, sloboda tvorby). Tento princíp odráža ľudskú a občiansku slobodu v súkromnom práve, má teda vyslovene liberálny charakter a reprezentuje individuálny rozmer človeka. Jeho neobmedzené pôsobenie v súkromnom práve by však nevyhnutne viedlo k tomu, že by sa uplatňovalo výlučne v záujme a v prospech silných subjektov a bolo by zjavne v rozpore s princípom sociálnej spravodlivosti. Aby sa takémuto stavu zabránilo, zároveň s princípom slobody sa musí uplatniť princíp právnej rovnosti, ktorá vyjadruje existenciu človeka ako člena spoločnosti a má teda z toho odvodený sociálny rozmer.

• **Pracujete aj ako školiteľ budúcich odborníkov. S akou odbornou „výpravou“ vstupujú do svojho profesionálneho života? Máte za sebou desiatky rokov pedagogickej praxe, aký trend v kvalite vzdelania absolvovalých vysokoškolákov pozorujete?**

V rozpore so skutočnou spoločenskou potrebou poskytujú na Slovensku predpromocné štúdium vysoký počet verejných i súkromných právnických fakúlt, ktoré každoročne absolvuje, v nesúlade so skutočnou spoločenskou potrebou, neúmerne vysoký počet absolventov určených pre výkon profesionálneho právnického povolania. Z tohto počtu možno vynechať absolventov bakalárskeho štúdia, pretože z pohľadu právnickej profesie nemá samostatné a oddelené bakalárske štúdium prakticky nijaký alebo ak iba nepatrný význam. Už samotné neúmerne vysoké kvantum absolventov nielen na verejných, ale najmä na súkromných právnických fakultách, na ktorých, ako je známe, je celé štúdium riadne spolplatnené na základe pravidiel trhového mechanizmu, oprávňuje na pochybnosti o kvalite takýchto absolventov. Pravda, iný vývojový trend možno pozorovať u doktorandského štúdia, ktoré vcelku dosahuje solídne výsledky, čo sa prejavuje aj na pomerne bohatej odbornej publikačnej činnosti absolventov v domáciach, ale aj zahraničných časopisoch či zborníkoch. Zrejme k tomu prispieva aj ich lepšia jazyková vybavenosť a širšie možnosti pobytov na zahraničných univerzitách a s tým spojené príležitosti porovnávaní alebo konfrontovania názorov a poznatkov so zahraničnými kolegami.

Storočnica Vincenta HLOŽNÍKA – jedného z najväčších slovenských grafikov všetkých čias

Úžasný dar Matici, obrovský dar národu

Ján ČOMAJ – Reprofoto: archív redakcie

Prirodzene, nijaká tabuľka, ktorá by určovala poradie dôležitosti, významu či veľkosti výtvarného umelca v kultúrnych dejinách národa, nejestvuje. To si len autor tohto pripomenutia dovolil korunovať kráľovskú trojicu slovenskej grafiky 20. storočia – Koloman Sokol, Vincent Hložník, Albín Brunovský – každý z nich z inej generácie, každý z nich čímsi iný, všetci traja so spoločným znakom ľudskosti a dobroty, ktorých trápili bieda, vojny, nepravosti a únik z reality, neraz hľadali v abstrakcii, duchovne a chrámovom umení. Najmä HLOŽNÍK...

Každý jeden z nich mal úctu k tým dvom ďalším. Od mladších smerom k staršiemu by sa to dalo predpokladať, ale oni si vážili aj svojich – priamych či nepriamych žiakov. Sokol Hložníka a Brunovského, Hložník Albína Brunovského, veď ledva skončil školu, už si ho vzal k sebe na katedru, kým ich normalizátori, a osobitne vedenie Vysoké školy výtvarných umení, nerozmetali. Vedenie vysokej školy. Povedzme hneď, že profesor Ján Kulich, rektor VŠVU, a človek s menom, čo pasovalo dobe: Tomáš Nečas, bývalý náčelník veliteľstva Štátnej bezpečnosti v Malackách, vila U Benkov, s pivnicou, v ktorej bola stredoveká mučiareň. A Brunovský o svojom profesorovi Vincentovi Hložníkovi raz napísal: „Je to očarujúci zjav. Keď kamkoľvek príde cítiť, že prišiel niekto.“

MAJSTROVE ZAČIATKY

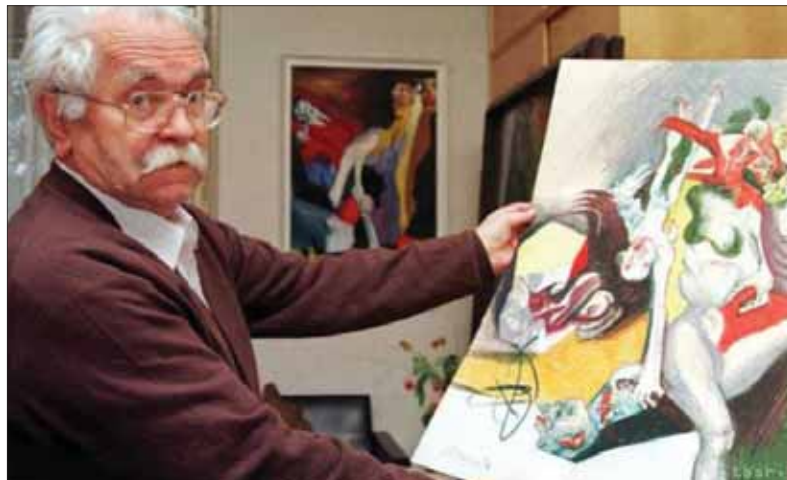
Vincent Hložník sa narodil 22. októbra 1919 vo Svederníku, bol najstarším z piatich vydarených detí, všetky sa vo svete uchýlili, o dva roky mladší brat Ferdinand (1921 – 2006) sa tiež stal maliarom. Po meštianskej škole ho dali rodičia do žilinského gymnázia a tu si ho okamžite všimol profesor výtvarnej výchovy Balaš – on pomaly presvedčil rodičov, že chalan musí ísť ďalej na umelecké štúdiá do Prahy, keďže vysoká výtvarná škola na Slovensku ešte nejestvovala. Tu ho očarilo prostredie cirkusov a varieté, a tak okrem reminiscencií na domov – sociálnych a krajinárskych tém, najčastejším

motívom jeho prác boli klauni, akrobati, žongléri, krotitelia, teda cirkus.

Nedostatok finančných zdrojov býval často hnacím motívom mladých umelcov – a bol to aj Hložníkovo prípad. Už ako devätnásťročný sa uchádzal o externú prácu v Matici slovenskej. A uspel. Ako ukážky k žiadosti predložil cyklus kresieb k pripravovanému rukopisu Kremnické povesti. Pracovníci MS správne odhalili veľký talent. Navrhli mu dvojtyždennú podporu – dvestopäťdesiat vtedajších korún, päťsto mesačne – to bol slušný peniaz, keď platy boli okolo tisíciky. Podporu si však musel „odkresliť“. Napokon boli spokojné obe strany.

ČRTA

Spolupráca počas štúdií vyústila do zamestnania. Po absolvovaní školy a ženbe so spolužiačkou Vierou Horákovou sa mladý Hložník v Matici slovenskej aj zamestnal a usadil v Martine. Ilustroval detské knihy, robil výtvarného redaktora časopisu Slniečko a vo výtvarnom svete rástol záujem i o jeho voľnú grafiku. A tak si mohol dovoliť aj s manželkou v tridsiatych rokoch i po nich, ak mu to režim dovolil, sériu študijných pobytov v Taliansku, Holandsku, ZSSR, Paríži, Mexiku, Nemecku a Poľsku. Medzitým vznikla v Bratislave Vysoká škola výtvarných umení s rektorom sochárom a medailérom Rudolfom Pribišom. Ten si už dlhší čas všimol matičiarskeho grafika a postupne sa mu ho podarilo presvedčiť, aby sa z Martina presťahoval do Bratislavy a založil na novej vysokej škole oddelenie voľnej grafiky a knižnej ilustrácie.

Majster Vincent HLOŽNÍK sa za materiálnu pomoc od Matice slovenskej vo svojich umeleckých začiatkoch odvdážil veľkorysým darom sto diel na Národný poklad MS.

kov, ktorá sa do dejín nášho umenia zapisuje ako Galandovci, architektúra si hľadá výtvarné diela na priestelia a do interiérov, oživa komorné umenie, množia sa výstavy, výtvarníci majú zrazu prácu... A to do toho koniec. Okupácia. Normalizácia. Prebudenie so sna. Nové vedenie vysokej výtvarnej školy na čele s novým rektorom sochárom Jánom Kulichom medzi prvými prepúšťa zo školy vo svete váženu osobnosť profesora Vincenta Hložníka.

Tu Hložník pôsobil dve desaťročia. V roku 1958 mu škola u vrchnosti presadila udelenie titulu profesora, onedlho sa stal prorektorom, aj keď mu niektorí predstavitelia komunistickej strany nevedeli odpustiť jeho náklonnosť k cirkvi a tvorbu pre kostoly. V uvoľnených šesťdesiatych rokoch ho rada školy a vrchnosť vymenovali dokonca za rektora VŠVU.

Slovenské výtvarné umenie nezažilo lepšie časy. Ožili „starí páni“, organizovaní vo svojich tradičných zoskupeniach. Umelci akoby dostali novú miazgu, sformovala sa prekvapivo zrelá skupina mladých výtvarní-

kov, ktorá sa do dejín nášho umenia zapisuje ako Galandovci, architektúra si hľadá výtvarné diela na priestelia a do interiérov, oživa komorné umenie, množia sa výstavy, výtvarníci majú zrazu prácu... A to do toho koniec. Okupácia. Normalizácia. Prebudenie so sna. Nové vedenie vysokej výtvarnej školy na čele s novým rektorom sochárom Jánom Kulichom medzi prvými prepúšťa zo školy vo svete váženu osobnosť profesora Vincenta Hložníka.

ŽIVOT V ÚSTRANÍ

Majster krátko predtým dostal rodinný dom v Bratislave, neďaleko vtedajšej konečnej stanice trolejbusu Pri Červenom kríži, kúsok od Hradu. Bolo treba splatiť pôžičku. Jediným

investorom umenia bol v tých rokoch prakticky štát – a ten od Hložníka nič nemienil kúpiť. Nový dom znamenal aj vyššie náklady. A majster zostal bez príjmu. Prvým spasiteľom bol kňaz Štefan Raček, dal mu vymalovať kostol v Dolnom Hričove. Náhlera. Dnes kostol volajú slovenskou Sixtínskou kaplnkou. V Zelenči pod pláštikom rekonštrukcie starého kostola postavili vlastne nový chrám. Hložník doň robil farebné vitráže do okien. Keď sedíte v lavici, máte pocit, že všetky postavy v obklopkoch chrámu, akési povedomé oblečením a výzorom, sa nakláňajú či prichádzajú práve k vám. Podobný a ešte krajší „vzdobil“ v Považskej Bystrici. Pretkol sa. Vracal sa k svojim veľkým cyklom a dotváral ich. Volali sa Človek, Fašizmus, Povstanie, Transport, Atómový teror, Storočie malomocných... Na stene ateliéru mu viseli Hlavná cena z benátskeho Bienále v roku 1958, Cena Cypriána Majernika z roku 1962, Zlatá medaila svetovej výstavy grafiky vo Varne (1971)...

VELKORYSÉ DARY

Musel však prísť až novembrový prevrat, aby mu vrátil česť a miesto v umení. Aj s Radom T. G. Masaryka v roku 1991, aj so svetovým ocenením Prix d' honneur v roku 1992 v Paríži, aj s najvyšším ocenením za známkovú tvorbu... Len iskra tvorby pomaly pohasínala. Cítil to. A ešte za života dal príkaz, ako naložiť s jeho dielom.

V roku 1997 potichu naveky odišiel.

Sto obrazov daroval Matici slovenskej ako svoj vklad na Národný poklad. V roku 2007 Matica slovenská z úžasnej kolekcie pripravila jedinečnú výstavu. V roku 2009 rodina odovzdala Považskej galérii, teda výtvarnej reprezentantke Hložníkovho rodného kraja, sedemstodevätdesiatdvať diel. Tvorila stálu výstavu jeho tvorby.

Úžasný dar. Obraz úžasného človeka.

Na rodnom dome spisovateľa Drahošlava MACHALU je už pamätná tabuľa Zemianske Podhradie si uctilo hrdého patriota

Dáša MACHALOVÁ – Foto: Milan Csaky

Za účasti rodiny, vzácného hosťa prezidenta Ivana Gašparoviča, predstaviteľov spoločenského a kultúrneho života, rodákov a priateľov odhalili v Zemianskom Podhradí piateho októbra 2019 na rodnom dome spisovateľa Drahošlava MACHALU pamätnú tabuľu.

Spisovateľ, reportér a hrdý patriot Drahošlav Machala sa počas svojho života zaslúžil o mnohé pamätné tabule, pamätníky či sochy, venované významným udalostiam a osobnostiam slovenského národného života. Týmto svojim nadšením a úctou k dielu veľkých mužov vzdával hold ich skutkom a podával zvesť o ich výnimočnosti každému, kto sa pri týchto pamätníkoch prístaví. Lebo ako zdôrazňoval, musíme si zaznamenávať a značiť stopy tých, ktorí kráčali pred nami, aby sme nezblúdili z cesty a nezabudli na ich dielo.

Mnohí už dnes ani netušia, kde všade Drahošlav Machala zanechal v mene nás všetkých stopu úcty a poznania na domoch, námestiach

FOTORIPIORT

či blízko ciest. Áno, aj blízko diaľnice na mieste, kde sa ukončil život veľkého muža našej doby, stojí pamätník s portrétom Alexandra Dubčeka, tak ako si to Drahošlav Machala zaumienil. Takýchto pamätníkov sa z jeho iniciatívy osadilo mnoho, dokonca aj tí, ktorí ho za života často označovali rôznymi nálepkami, by si mali pozametáť pred vlastným prahom a zapamätáť si raz a navždy: Bol to Drahošlav Machala, hrdý luterán, kto dal vyrobiť pamätnú tabuľu Jurajovi

Rodinní príslušníci, priatelia a spisovateľovi priaznivci na slávnostnom akte odhalenia pamätnej tabuľy v Zemianskom Podhradí

Spitzerovi v Krupine na jeho rodný dom, pamätnú tabuľu Samuelovi Rosenbergovi na významnú židovskú ješivu v Huncovciach a sám vlastnoručne so svojimi kamarátmi klčoval zarastený židovský cintorín v Bošáci, aby doň mohli inštalovať malý pomník na pamiatku spoluobčanov, ktorý vytvorila akad. sochárka Ludmila Cvenegrošová. Profesor Pavol Mešťan, riaditeľ Židovského múzea, tento akt oživenia cintorína v Bošáci otváral. Lebo

i to bola jedna z vlastností Machalovho charakteru – uznanie každého a každému, kto si to zaslúži.

Prišiel deň, keď i on sám má svoju tabuľu. Svoju vlastnú tabuľu na svojom rodnom dome so svojim portrétom. Na dome, v ktorom prežil krásne detstvo, pomáhal mamičke v obchode, ktorý bol na prízemí ich domu. Aj dnes je v tomto dome obchod, ale už dávno malý pomocník, pedinter, ako ho nazývala jeho mamička, v obchode nepomáha,

neváži vrecká s cukrom, ani nenalievá mlieko do kanvičiek, ako si na tie časy spomína.

Dnes sa na tomto dome skvie tabuľa, ktorú Dáša Machalová ideovo navrhla, umelecky ju vytvoril akad. sochár Marián Polonský a zodpovední kamenárski majstri z piešťanského kamenárstva KBT ju stvárnila i osadili na jeho rodný dom.

Aj keď piateho októbra v deň odhalenia pamätnej tabuľy veľmi

pršalo, nič nemohlo narušiť tento sviatočný deň. Zišli sme sa pred jeho rodným domom a vypočuli sme si slová uznania a obdivu k jeho literárnemu, reportérskemu a národu zasvätenému dielu. Podujatie otvoril a každého z nás privítal starosta Zemianskeho Podhradí pán Miroslav Zámečnik. Na slávnostnom odhalení boli prítomní najbližší príbuzní, syn Dr. Lukáš Machala so synom Samuelom, rodina i známe osobnosti, ako napríklad Ing. Marián Tkáč, Kamil Haťapka s manželkou, bývalý vojenský prídelenec v Taliansku pluk. Ján Sabo s manželkou, Dr. Milan Čáky, Ing. Štefan Bartko s rodinou, manželka Geržovci, spolužiaci a rodáci. Prihovory predniesli Dr. Ján Juran, riaditeľ cirkevného odboru Ministerstva kultúry, generál Svetozár Naďovič za Klub generálov SR, s ktorými Drahošlav Machala úzko spolupracoval, emeritný senior, námestný farár ECAV z Myjavy Mgr. Samuel Ján Mišiak, PhD., aj pán učiteľ Mgr. Dušan Dugáček, ktorý tak hlboko poznačil malého žiaka Drahošlava láskou k dejinám. Prezident Ivan Gašparovič zaspomínal na vzájomnú spoluprácu a nadšenie, s akým ho Drahošlav Machala vedel nadchnúť pre každú aktívnu spoluprácu.

Po úvodnej časti potom pán prezident spolu s manželkou Drahošlava Machalu a vnukom Samuelom slávnostne odhalili pamätnú tabuľu. Bol to deň, na aký sa nezabúda. Pamätnú tabuľu vypravila do života modlitbou aj miestna pani farárka Mgr. Janka Drottnerová.

Tabuľa bude odtiaľto pripomínať rodákovi i okoloidúcim život a dielo Drahošlava Machalu, ktorý tak, ako je to uvedené na tabuľi, vyznával: „Slovensko je najväčší dar, ktorý sme dostali na celý život.“

BESEDNICA

Do slovenského frazeologického slovníka by bolo načim doplniť nové výrazy. Alebo staré výrazy s novým významom. Z dôvodnenie vzniku týchto výrazov radšej nepísať. Už za menšie šibalstvá u nás hrozia trestné oznámenia... Rozmohol sa medzi našimi najvyššími politickými, strednými komerčnými i nízkymi bulvárovými celebritami výraz krajina. Nuž, korektne preložiť výraz felvidék sa inak nedá. Názov Slovensko znie príliš nacionalisticky. Vidieť s čisto slovenským pôvodom slova je po maďarsky najmä krajina. Koho krajina, aká krajina, to je nepodstatné. Alebo práve naopak podstatné.

O pevných vzťahoch – údajne...

Stačí si pozrieť meteorologické správy na maďarských televíziách a porovnať s našimi. Na ich obrazovke je celý karpatský oblúk, nápadne pripomínajúci mapy starého Uhorska. Chorváti mali autonómiu, tak tam zatiaľ nie sú. Ale Sedmohradsko aj s časťou Podkarpatskej Rusi áno. Na našich pomaly vynechajú východné Slovensko. Koho môže zaujímať počasie v oblasti, kde nič nie je. Poslanecký slovník. Podstatná je Bratislava. A ešte bungalovy a haciendy novopapalášov.

Záhadný je výraz „nové menšiny“. Máme si na ne zvykať, lebo imigrácia sa nedá zastaviť. Tak znie z najvyšších miest. Slovensko má 49 035 štvorcových kilometrov vrátane vodných plôch a tatranských štítov. Téhož chata má kapacitu dvadsaťštyri miest... Koľko budeme mať v našej „krajine“ splnomocnencov? Prečo nemajú Karpatskí Nemci svojho splnomocnenca? A Rusíni? A Vietnamci? Je tiež možné, že takzvané nové menšiny budú žiadať svoje rodné štáty o vyslanie veľvyslancov. Ešte niekoľko veľvyslancov v Bratislave a k brehu Dunaja sa z Dómu svätého Martina dostaneme len cez Štúrovo. Každé veľvyslancstvo si ohradí kúsok tu, kúsok tam. Len na deväť rokov. S Rusmi sme na večné časy vydržali vyše dvadsať. Bez vlastných skúseností by sme ani nevedeli, čo dané výrazy večne a deväť rokov znamenajú.

Výraz údajne by si zaslúžil osobitnú kapitolu. Kapitolu vo frazeologickom slovníku. V nijakom prípade nie v Príručnom encyklopedickom slovníku. Za prácu na ňom boli slovenskí encyklopedisti Himer, Oktavec, Telgarský a ďalší v base. Údajne sa už píše nový slovník. Údajne jeho autori sú napojení na GRU, bývalé KGB. Na ulahčenie práce tvorcov – výraz údajne sa podľa cieľového subjektu používa pozitívne, negatívne, hoaxovo, udavačsky a dehonestujúco. Údajne Čína znižuje vek na odchod do dôchodku u mužov na päťdesiatpäť, u žien na päťdesiat rokov. Údajne v roku 2030 nebude peňaží na dôchodky. Údajne sme postrekovaní z oblohy, a preto ľudstvo hlúpane. Televízie sú v tom údajne nevinné. V tom hlúpaní, nie postrekovaní. Údajne sa Fero stretol s Marou. Údajne colníci spolupracovali s údajnou talianskou mafiou. Lebo mali sídlo v budove, ktorá patrila obvinenému z členstva v talianskej mafii. O podobne genialnej logickej skratke by mohol pohovoriť aj predchádzajúci premiér...

Výraz oslobodenie treba takisto spresniť. Oficiálna predstaviteľka USA vyhlásila, že vylodenie Spojencov v Normandii je príkladom pevných vzťahov s Nemeckom. K tomu sa dá dodať len toľko, že podobným príkladom pevných vzťahov Nemecka s Ruskom môže byť aj bitka pri Stalingrade. Francúzska s Ruskom bitka pri Bere-zine. A Slovenska s Nemeckom Slovenské národné povstanie. Údajne...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Malé návraty k veľkej histórii jedinečného slovenského fenoménu – drotárstva (1.)

Kto zabúda na minulosť, nezaslúži si dnešok

Ján ČOMAJ – Foto: archív redakcie

Článok Dušana Mikolaja v kultúrnej rubrike čísla 36 SNN o tohtoročnom udelení Pocty Karola Guleju – najvyššieho uznania v odbore drotárskeho majstrovstva, jeho výskume, umeleckom odraze či propagácii, nám znova pripomenul, ako hrišne zabúdame na tento naozaj vo svete jedinečný slovenský etnologický, remeselný i umelecký fenomén, ktorý sa zrodil na Slovensku práve vzhľadom na naše vtedajšie špecifické podmienky. Mali sme územia, ktoré nevedeli uživiť svojich ľudí pôdou a pracovnými príležitosťami, žili tu šikovní, pracovití i podnikaví ľudia, v okolí, konkrétne na Ostravsku a v Poľsku, bola rozvinutá výroba drôtu a plechov. Bingo! Kysuce a Zamagurie. Kolisky nášho drotárstva. Nečakajte veľký seriál, záujemcovia o tému majú už k dispozícii slušný výber zaujímavých kníh s týmto obsahom. Možno vás tri „drotárske“ reportáže v našom seriáli navedú siahnúť po niektorých z nich a ubezpečiť sa, že slovenské drotárstvo – vrátane súčasnosti – je zázračný fenomén.

Rozvoj slovenského drotárstva sa začal niekedy v osemnástom storočí, teda pred tristo rokmi. Vtedy slovo „drotárstvo“ zodpovedalo obsahu remesla: Muži zo stredného Považia, z Kysúc a dediniek v Zamagurii sa dali na vandry s nošou drôtov, plechu a jednoduchých nástrojov, aby ženám v čoraz širšom okolí zdrôtovali prasknutý džbán, hlinený hrniec či kúskom plechu zaplátali deravú panvicu. To boli vtedy vzácne veci.

■ DŽBÁN AKO MAJETOK

Po prvé, ak ste chceli nový keramický kastról, hlinený krčah na vodu alebo plech na pečenie, bolo treba ísť do mesta na jarmok, no najmä boli potrebné peniaze. O tie bola veľká núdza. Úroda sa uchovávala ako potrava pre rodinu na celý Boží rok, chlieb, zemiaky, kapusta, repa, vajčička, mlieko, kozí, kravský či ovčí syr boli základnými pokrmami početného osadenstva každej chalúčky, ťažko sa bolo lúčiť čo len s košom týchto pokladov – ak ich však na jarmoku nepredali, za čo by boli kúpili nový džbán? Tak vlastne stav chudoby pomohol chudákovi z neúrodných končín uživiť sa novým remeslom. Postupne si majstri drotári najímali často len za biednu stravu deti z okolia ako pomocníkov a predavačov pomaly sa rozširujúceho sortimentu drotárskych výrobkov. Od tohto drobižgu, džarkovia sa im hovorilo, ľudia aj skôr čosi kúpili ako od trhana, čo celé týždne a mesiace blúdili cudzím svetom v tej istej košeli, gatiach a huni. Už z ľútosť.

■ ZA FAJKU TABAKU...

Odkedy prišiel z Ameriky tabak, udomácnil sa ako zemiak, najmä u jednoduchých ľudí. Poskytoval pomerne nenákladné potešenie. Fajky a pipasáre však bolo treba čistiť od prihoreného popola, od mazľavej usadeniny, tak sa čistili, ako sa dalo – klincom, trieskou, íverom, kým neprišla ponuka drotárov – drôtené šparadlo. Nelámalo sa, dalo sa ľahko očistiť, drôt prešiel celým pipasárom, stačilo ho strčiť do vrecúška s tabakom a mať ho celé roky, ak sa len nestratilo. Drotári pochopili, že drôt je ideálny na jednoduchú výrobu šparákov fajok. A keďže výroba bola ľahká a spotreba veľká aj cena bola dostupná takmer pre každého. Šparák sa stal prvým masovým drotárskym výrobkom. Drôtené šparáky sa dali robiť, keď si drotárovi nohy chceli odpočinúť, aj v nečase, keď drotár s džarkom sedeli dakde pod šopou, dokázal ich vyrobiť aj džarek, kým drotár mal na sedliackom dvore roboty niekedy na celé hodiny, a dali sa robiť aj v zime pri peci, kým sa majster s džarkom nepustili zasa na cesty. Pravda, drotári vyrábali aj fajnovjšie kúsky, zdobené, s pečatidlom alebo erbom šľachtického rodu, z mosadzného drôtu a striebornej rúčky, troj- aj päťramenné s hrúbkou podľa fajky, takáto kolekcia vyhrala Cenu Krajinskej výstavy Česka v roku 1948 a niekoľko takýchto elegantných výrobkov si priamo na výstave kúpil aj turecký paša.

■ PASCE A KLEPCE

Pri drôtovaní popraskaných alebo rozbitých hlinených hrncov, pekáčov a džbánov bolo treba remeselné majstrovstvo dotára, aby drôtom stiahol praskliny či úlomky tak, že už neprepúšťali svoj obsah.

Slovenský drotár, ako ho poznal celý svet.

Drotárstvo sa dočkalo aj svojich „zlatých časov“, ako to dokumentuje aj tento list z katalógu drotárskej produkcie.

Šparadlá na fajky skôr len usilovnosť a „trhový aktivitu“, povedali by sme dnes. Klepcami sa však začína drotárska tvorba, ktorá si už vyžaduje okrem zručnosti aj fantáziu. Pasce mali veľa podôb a aj špecifických určení: na myši, potkany, ale tiež na predátorov, čo prepadali kuriny a králikárne – tchory, lasice a podobne.

Historik slovenského drotárstva Karol Guleja pri svojom štúdiu v európskych etnologických pracoviskách narátal tridsať druhov pascí, vyrobených slovenskými drotármi, ktoré naši majstri, „hausíri“ – podomní predavači a trhovníci v 18., 19. a 20. storočí, rozniesli do sveta. Najobľúbenejším modelom bola okrúhla košíková drôtená pasca s dreveným dnom – nachádza sa na osemdesiatich dvoch percentách dobových zobrazení v literatúre, tlači, reklame. Myš sa musí predať úzkou drôtenou chodbičkou k lákavej návnade, pričom sa pružný drôt za ňou vracia do pôvodnej polohy a rebrá sú spletené tak, že opačným smerom cestu neumožňujú. Po roku 1810 sa podľa vyobrazení najviac rozšírila skrinková pasca našich drotárov – mala padacie dvere z drôtu, ktoré držalo pero. Návnada bola na vypinacom háčiku. Keď myš pohla návnadou, háčik sa uvoľnil a potiahol strmeň, ktorý držal

padacie dvierka, tie okamžite padli a uzavreli únikovú cestu.

Z americkej tlače je známy obrázok z roka 1890, kde takúto pascu ukazuje náš drotár. Do základného sortimentu patrila aj dodnes používaná otvorená pasca, ktorej sa hovorí klepec – maličká doska, na nej zdvihnutá bránička z oceleového drôtu, napnutá silou pružiny a zachytená háčikom, ktorý je spojený s návnadou. Keď myška chňapne po návnade, pohne háčikom a v tom okamihu uvoľnená bránička presekne v tyle chrbtovú kosť chudery myšky. Pre zákazníkov v Nemecku a neskôr pre americké farmy vyrábali slovenskí drotári aj „masové“ pasce, pravda, tie sa nepredávali podomovým obchodom, ale na trhoch a neskôr v obchodoch. Do takej pasce sa chytili aj štyri potkany naraz. Dnes sa to všetko môže zdať úsmevné, dokonca sa človek opýta, načo také banality pripomínať, ale v tamtych časoch slovenskí drotári svojím dôvtipom doma, v Rusku, Poľsku, Nemecku, Rakúsku, na Balkáne... koncom 19. storočia aj

ničky. Množia sa sitá, druhy i formáty, istotne tie sú z drôtu, ale čo nevidieť ich drotár kombinuje so zušľachtovaným plechom – tak sa na trhoch a v sortimente drotárskych hauzírov objavujú najrozličnejšie podoby a veľkosti dnes už takých samozrejmostí, ako sú lieviky malé, stredné, veľké, so sitkom vo vnútri i bez neho, formy na bábovky, zákusky a torty, lopatky na múku, cukor, soľ, kávu, sitká, sitá (aj sitá pre murárov), košíky na ovocie, zeleninu a chlieb, stojany na vajčička z drôtu i plechu, kanvice na mlieko, ocot, olej, výtlačné náradie na klobásky a jaternice, drôtené odpadové koše do miest a miestností, vešiačiky na kľúče i vešiaky na odev, náhubky pre psíkov, klietky pre vtáčikov, závesné košíky na kvetináče, sväteničky, háčiky na zapínanie šiat, spony do vlasov, tienidlá na lampu, kohút na komíny, vázy a amfory, drôtené a plechové hračky, drôtené a kombinované križe na hroby, smetiaky, uhliaky, jasličky na dreve k peciam a kozubom a pre našich drotárov v Rusku veľký boom – výroba drahocenných samovarov. A ešte veľa vecí. Povedzme drôtené podstavce na žehličky. Tie boli kedysi naozaj žeravé, veď bol v nich kus liatiny, ktorá sa rozpálila v peci, alebo sa do nich vkladalo žeravé uhlie. Ak si gazdinka nechcela vypáliť na stole diery, musela zájsť na jarmok alebo si počkať na prvého drotára...

Sitá a sitká sa stali takou veľkou zložkou drotárskeho sortimentu, že v Dolnom Uhorsku nazývali drotárov sitár – a muselo byť ich dosť, len v bratislavskom telefónnom zozname som ešte v roku 2010 narátal štyridsaťsedem Sitárov a Sitarčikov! Po maďarsky je sitár sodronyos – a toto slovo mala väčšina drotárov zapísané aj vo svojich vtedajších osobných preukazoch.

■ PRAJNÉ ČASY

Časy pre drotárov boli prajné. Spotrebný priemysel sa v rokoch najväčšej drotárskej slávy iba rozvíjal a obchod bol chatrný. Drotár alebo aspoň hauzír boli poruke. Veľa týchto predmetov pritom malo aj umelecko-remeselné ambície. Drotár do nich vložil nielen svoju šikovnosť, ale tiež kus zmyslu pre krásu. Bolo veľa našich majstrov doma, ale i rozutekaných po Európe, v Poľsku, Rusku, USA, Južnej Amerike, severnej Afrike, a ich počet sa lavínovito zväčšoval, museli sa od seba odlišiť, museli sa snažiť nukať nielen dobrý, ale aj pekný tovar. Tak sa niektorí dostali až na piedestál umenia. Len v múzeách v Žiline a Žiline-Budatine je uchovaných na stá predmetov, čo prekročili hranicu užitočnosti a stali sa umením. Ďalšie sú v Kysuckom múzeu v Čadci, v Dlhom Poli, Staroľubovnianskom múzeu, v pamätných izbách Drotárie i v Bratislave. Sú svedectvom nielen vynaliezavosti, remeselné zručnosti a dôvtipu, ale aj výtvarného majstrovstva svojich tvorcov.

O tom však už nabudúce. Hľadajte v knižniciach, knižkupečtvách alebo na internete: Guleja, K.: Svet drotárov Ferko, V.: Svetom, moje, svetom Ferko, V., Ferko, A.: Ako divé husi Mikolaj, D.: Odrôtovaný svet K. Guleja Čomaj, J.: Drotárska odysea Jurovateľ, L.: Drotárstvo Kolektív: Veľká kniha o slovenskom drotárstve (obrazová publikácia)

Dva národy sa dôstojne rozlúčili so svojim idolom – spevákom dvoch storočí

Karel GOTT – stálica na nebi populárnej piesne

Ján ČO MAJ – Snímka: archív redakcie

Nielen u nás, v bývalej spoločnej republike, ale nikde na svete sa nestáva, aby akokoľvek veľká hviezda popu oslňovala milióny nadšencov taký dlhý čas. Karlovi GOTTOVI sa to podarilo. Žiaril na oblohe šesťdesiat rokov. Neuveriteľné. Takmer bez stopy únavy. To nebola len otázka silného organizmu a životosprávy, ak sa pri takom povolani dá životospráva zachovať, to bola najmä sila ducha. Tá vyvierala z jeho dobromyseľnosti a optimizmu. Lebo zlomyseľných zloziera bez toho, aby si to uvedomovali. Karel Gott nebol len miláčikom publika, sám publikum miloval.

Narodil sa 14. júla 1939 v Plzni ako jediný dieťa. Od mala chcel byť výtvarníkom, ale nemal nijakú odbornú prípravu, tak ho po základnej škole na umeleckú priemyslovku, kde sa uchádzal, neprijali. Otca to potešilo. Trval na tom, aby si syn najprv osvojil rozumné remeslo. Tak Karel vychodil učňovskú školu, odbor elektrotechnický, v pražskom ČKD.

■ TALENT PRERAZIL

To boli päťdesiate roky, každá fabrika a každá škola museli mať súbor či aspoň krúžok, ktorý sa zapojil do Súťaže tvorivosti mládeže. Tak sa Karel dostal ako spevák do dobrej kapely – a okolie si ho začalo všimáť. Úspech ho povzbudil a on sa smelo prihlásil do televíznej súťaže Hľadáme mladé talenty. Jeho lyrický tenor však pred porotou pohorel. Na výslní času boli hrđinské barytóny, tenké hlásky sa nenosili! Lenže to sa vzbúrili televízni diváci a zavalili redakciu protestmi. Tá ich upokojila oznamom, že mladému talentu sprostredkovala angažmán v jednej pražskej kaviarni. Píše sa rok 1960. V kaviarni Alfa sa práve začala Gottova éra.

O štyri či päť rokov je pojem. Ja som mladý redaktor denníka Smena. Vydavateľstvo Mladé letá ma požiadalo o knihu portrétov českých a slovenských spevákov popu. Volala sa Hviezdy spievajú. Vedel som, že Karel Gott či Waldemar Matuška, Helena Vondráčková alebo Marta Kubišová – vtedy dievčatka, nespúť v nej chýbajú. Postupne som ich v Prahe navštevoval. Len Gott prišiel do Bratislavy sám. Bola to síce náhoda, náš pražský spravodajca Jozef Vagadaj nám ho došikoval do redakcie na besedu, ale Gott rád privoľil, že sa zdrží čosi dlhšie, aby sme si vybavili aj túto vec. O čosi neskôr šéfredaktor Smeny na nedeľu Ján Smolec požiadala organizátorov Zlatého slávika časopis Mladý svet o spoluúčasť našej redakcie na ankete, že sa tým súťaž stane naozaj celoštátnou. Mladý svet súhlasil. Anketa zrazu nabrala nielen na rozsahu, ale najmä na význame, prekročila hranice jedného národa. V roku 1982 si Zlatý slávik sadol na plecía Mekomu Žbirkovi. Keď Gottovi tú správu tlmočili, vtípane – s kvapkou ctižiadosti – odpovedal: „Je to nádherný pocit pro Žbirku. Znáť to. Mám jich plnú zbirku.“ Ak rátame aj

víťazstvá po roku 1993, odkedy sa Zlatý slávik volá Český slávik, Karel Gott ho získal štyridsaťdvakrát. To je priam neuveriteľné.

Aj to ostatné je akoby z iného sveta, počúvajte: Jeho piesne vyšli na sto tridsiatich piatich miliónoch nosičov. Za svoj život nahral dvetisícšesťdesiat piesní.

■ HULVÁTI A IGNORANTI

V tichom zamyslení by sme mohli týchto pár riadkov skončiť. Nedá mi však nereagovať na hulváty. Celé tri dni po Gottovom úmrtí sa pár supov živilo na jeho skone. Portál aktualita.sk prinášal nechutnosť vraj z Gottovej mladosti, pletky s dievčatami... Napuť je málo. Vzápätí česká tlač píše, že Slováci urazili Gotta. Akýsi Oliver Reháč v denníku N totiž napísal: „Zlatý hlas z Prahy, božský Kája, národný umelec, ale aj je zombie a hudobný idiot.“ Pripomeňme, že zombie znamená hrdozrastrašného tvora, strašidlo, oživenú mŕtvolu... Kollár (Sme rodina) Reháčovi odpovedal po svojom: „Karel Gott bol aj náš. A ty, idiot z N, si streľ poriadnu facu! Hanbím sa za hlupákov, čo pracujú v médiách...!“

Ludia sa so svojim milovaným Kájom lúčili celé dni. Dojímavý, ticho a s úctou. Priestor pred jeho Bertramkou zaplnili desaťtisíce sviec...

Gott netajil svoj názor na „slniečkarov“ a pražskú kavárnu. Nekonvenoval zbohatlíkom, čo si platia médiá, a tak formujú verejnú mienku. Utečenecú krízu chápal ako objednávku mocných na oslabenie Európy: „Strkajú pred kamery deti v člnoch a táboroch, vyvolávajú ľudskú lútosť – a ľudia sú milosrdní, chcú pomôcť. Ale za tými deťmi je dav mladíkov z športovom oblečení s mobilmi, predplatenými sieťami, energia z nich priam vyžaruje. Ten, kto ich posielal, vie, čo robí.“ Rovnako ho hnevalo sústredenie majetku až do takej miery, že jedno percento ľudí vlastní deväťdesiat percent bohatstva zeme. „Neuveriteľným tempom narastá nerovno-

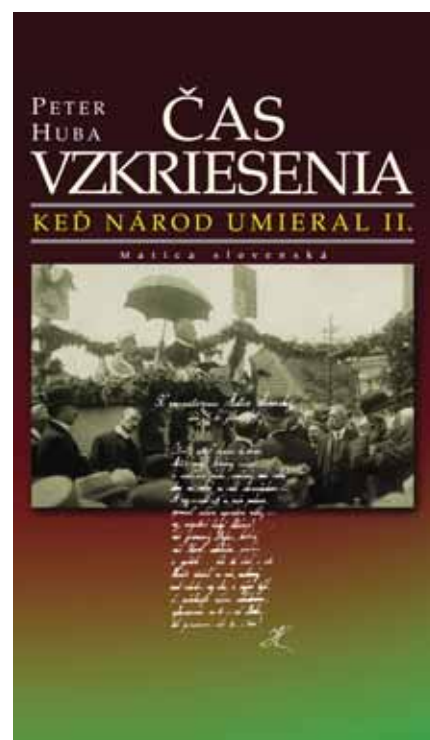
váha medzi bohatstvom a chudobou a medzi kresťanstvom a islamským svetom. A svet sa na to nemo prizera. Banky fúzujú, to spája kapitál do rúk klanov. Totalitná globalizácia vedie k totalitnej moci.“

Možno práve preto český slniečkar kňaz Tomáš Halík, keď sa dopečul, že Gottova manželka, tľmočiac žiadosť svojho muža, si želá cirkevný pohreb aj so zádušnou omšou, reagoval priam nepričetne. Bez rešpektu z toho, že toto pranie už s veľkým zadostučínením schválil český prímás kardinál Duka, napísal do novín, že je to „šialený a nevkusný nápad“!

V hanbe pred ľuďmi i všehomírom zostal pán farár.

Peter HUBA, Čas vzkriesenia – Keď národ umieral II., Vydavateľstvo MS, 2019

Oživotvorenej ustanovizni do vienka

KNIHA TÝŽDŇA

V druhom septembrovom týždni predstavil oravský historik a spisovateľ Peter HUBA verejnosti druhý diel svojej zamýšľanej knižnej trilógie, ktorá spritomňuje ľudské osudy aktérov veľkého zápasu o slovenský národ od zatvorenia Maticy slovenskej (1875) až do konca prvej ČSR.

Prvý diel pod názvom Keď národ umieral vyšiel pred rokom a na osudoch martinských rodín Mudroňovcov a Halašovcov vykresľuje najtemnejšie obdobie maďarizácie od zatvorenia Maticy slovenskej do začiatku prvej svetovej vojny. Druhý diel pod názvom Čas vzkriesenia, ktorý vyšiel teraz, sleduje osudy martinských vlastencov po vypuknutí prvej svetovej vojny, keď slovenské národné hnutie v krátkom čase prišlo o dve najvýraznejšie osobnosti – v roku 1914 zomiera Pavol Mudroň a o dva roky neskôr Svetozár Hurban Vajanský. Štafetu zápasu o národ však preberajú iní – Ján Mudroň, Pavol Halaša, Matúš Dula, Ján Vanovič, Jozef Škultéty a mnohí ďalší. Nič nie je jednoduché, osud vedie vlastencov zložitými zápasmi, jedni sa ocitajú na frontovej línii v Haliči, iní doma čelia perzekúciám, žalárom, intrigám. Situácia sa však nevývoja priaznivo ani pre rakúsko-uhorskú monarchiu a aktérom urputného zápasu o slovenský národ sa otvára cesta cez Martinskú deklaráciu až k oživotvoreniu národnej ustanovizne – Maticy slovenskej – v novom česko-slovenskom štáte. Aj keď autor zvolil žánier historického románu, dôsledne sa pridífa faktorov, ktoré si našťudoval do neuveriteľných detailov. Opäť prináša mnohé nové historické skutočnosti, na ďalšie sa pozerá novou optikou a prichádza s prekvapujúcimi závermi. Niektoré z nich zaujímavo poohľadli na dvoch besedách – 9. septembra v Oravskej knižnici A. Habovštiaka v Dolnom Kubíne za účasti viacerých predstaviteľov a poslancov Žilinského samosprávneho kraja a 12. septembra na komornom podujatí v Turčianskej knižnici v Martine. Vysvetlil, čo ho viedlo k napísaniu publikácie, a stručne predstavil pripravovanú záverečnú časť trilógie, ktorá spritomní pozadie a význam zápasov o slovenčinu a ktorej plánuje dať názov Zachráňme slovenčinu! Knižnú trilógiu vydáva Matica slovenská v spolupráci s Oravskou knižnicou A. Habovštiaka a s podporou mesta Martin aj Žilinského samosprávneho kraja.

(sm)

HUMORESKA

Českí umelci Voskovec a Werich v predvojnovkej ére, poznačenej nezamestnanosťou, nakrútili film Hej rup! V radostnej budovateľskej piesni si spievajú: „Hej rup, chceme práci.“ V roku 1948 už pracovné sily chýbali, ale milicionárov bolo dost. Aktualizovaná pieseň budovateľov komunizmu mala refrén Vyhrňme si rukávy. V texte si mohli pracujúci zaspievať: „Dnes deláme na sebe.“ Ironický nádyh obidve piesne dostali až teraz. Texty obidvoch piesní už vtedy upravili neprajníci a sabotéri na disidentskú vulgárnu verziu. Budovateľské piesne vyka-

pali, vulgárne dvoj- a viacmyselné piesne sú v kurze a úplne in sú spoločne slovensko-české duety. Kto vie prečo? Ieseň práce sa prvého mája už

júca trieda nula hodín. V istom roku dostal Stropkov jarmočné práva... Máme najviac sviatkov spomedzi krajín EÚ. Vo Francúzsku a Finsku je zo zákona

tínu, na Slovensku v tom roku zomrel Maximilián Hell, fyzik a matematik. V prepočte priemernou mzdou majú nemeckí pracujúci trojnásobok sloven-

máme prvého oficiálneho miliardára. Ak započítame medzi Slovákov aj českého premiéra, tak máme dvoch. Koľko je neoficiálnych, nevie nikto. Možno sa raz pochvália. A dajú ľudu návod na druh práce, ktorá vedie k blahu. Keby sa majetok dvadsiatich piatich najbohatších Slovákov rozdelil medzi pospolity ľud, každý obyvateľ by dostal na ruku skoro dvetisícpäťsto eur. Pred zdanením. To je oficiálny údaj časopisu Forbes: 1,3 miliardy dolárov dostáva Egypt od USA formou vojenskej pomoci, Izrael 3,8 miliardy každoročne. Tak sa to oficiálne deklaruje.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

MEDAILÓN

Nenarátali by sme veľa takých spisovateľov či publicistov, ktorých život, redakčná práca a literárna tvorba sú tak pevne zviazané s Maticou slovenskou, ako je to v prípade sviežeho sedemdesiatnika – jubilanta Mgr. Štefana HAVIARA.

A nerobí to len verný povolaniu, ale navyše to robí dobre: zhodou okolností som práve minulý týždeň počul naňho dve chvály nezavisele od seba. Obaja skúsení, vzdelaní, tvoriví a známi ľudia, jeden v telefonickom rozhovore, druhý

Život napevno spojený s Maticou

v e-mailovom spojení, sa pochvalne či dokonca s úprimným zadostučínením vyjadrovali o matičnom Národnom kalendári 2020, o jeho obsahu, výbere autorov a tém – a Národný kalendár je od roka 1997 z veľkej časti a v posledných rokoch úplne zostavovateľským a redakčným dielom Štefana Haviara.

Narodil sa 23. októbra 1949 v Žiline, tam aj maturoval, pedagogiku vyštudoval v Banskej Bystrici, žurnalistiku na Karlovej univerzite v Prahe, redigoval Matičné čítanie, matičný časopis pre Slovákov v zahraničí Slovensko, od roka 1993 je redaktorom a neskôr zástupcom šéfredaktora Slovenských pohľadov, pričom po celé tie roky publikoval okrem matičných časopisov v Živote, Slovenke, Národnej osвете, zostavil alebo redakčne pripravil desiatky knižných titulov, medzi nimi aj takých autorov, ako sú Štefan Moravčík, Miroslav Bielik, František Štraus, Jozef Pavlovič, Milan Lečan, Anton Marec – dovedna osemdesiat kníh! Napísal prierezové dielo Kniha o Matici slovenskej, Martin – centrum národnej kultúry, Zlatú knihu MS (s M. Eliášom), Lesnú železničku Katarínku... Je zástupcom šéfredaktora Slovenských pohľadov, členom Spolku slovenských spisovateľov, má niekoľko uznávaní a vyznamenaní, medzi nimi aj Cenu predsedu Maticy slovenskej za rozvoj MS.

Nie je toho málo, najmä ak si uvedomíme, že len každoročne pripravíť obsažný, vždy čimsi nový a prekvapivý tristostranový (!) Národný kalendár dá zabráť. Najmä ak roky letia a z ničoho nič je tu sedemdesiatka! Nech ju náš jubilant prežije v dobrom zdraví a s veselou myslou!

Ján ČO MAJ

Na tomto svete všetko so všetkým súvisí

niespieva, pozdrav Česť práci znie niekomu nostalgicky, niekomu provokačne, niekomu bláznivo. Pokrok nezastavíš. Pred skoro dvesto rokmi robotníci v Londýne žiadali desaťhodinový pracovný čas. Odvtedy sme modernizovali, automatizovali a kompjuťerizovali. Pracujúca trieda na Slovensku trávi v práci ročne 1698 hodín. Nepracu-

minimálne šesťtýždňová dovolenka. Väčšina našincov pracuje v nemeckých, vo francúzskych a v amerických fabrikách. Komu patrili Bratislavské automobilové závody? V Nemecku trávia ľudia v práci 1363 hodín, o mesiac menej ako my, vo Francúzsku 1520, v Rakúsku 1511. V Česku 1792. V roku 1792 v Paríži prvýkrát vyskúšali gilo-

ského ročného príjmu. V prepočte priemernou cenou potravín o trochu viac. Všetko súvisí so všetkým...

Rozdávanie rekreačných poukazov v najväčších podnikoch pôsobí v týchto súvislostiach trochu cynicky. Presne tak ako text v Piesni práce. Chváľ prácu, ktorá jediná vie ľudstvo k blahu viesť. Na Slovensku už

Vzťah Mariána TKÁČA k slovenskej histórii prerástol do osudového priateľstva

Cesta za presvedčivým literárnym svedectvom

Peter CABADAJ – Foto: archív SNN

Prednedávnom, 25. septembra, sa emeritný predseda Matice slovenskej Marián TKÁČ dožil v dobrej fyzickej aj psychickej kondícii sedemdesiatich rokov. Nasledujúci príspevok ozrejmjuje v širších súvislostiach literárne a publicistické dielo tohto čínorodého človeka, ktorý podnetne zasiahol do viacerých oblastí nášho národného, ekonomického, hospodárskeho, kultúrneho a spoločenského života.

Tkáčova výrazná angažovanosť na prospech obhajoby a programového naplnenia myšlienky slovenskej štátnej samostatnosti je všeobecne známa. Dvadsaťdruhá decembra 1989 stál pri vzniku Nezávislého združenia ekonomov Slovenska (NEZES), podieľal sa na príprave Ústavy Slovenskej republiky, vzniku Národnej banky Slovenska, tvorbe viacerých strategických materiálov ekonomickej, finančnej, majetkovej a prognostickej povahy... Spoločne s Milanom Ferkom, Jaroslavom Chovancom a Michalom Gašparom bol iniciátorom a signatárom výzvy (iniciatívy) 61 krokov k slovenskej identite (1990), ktorú možno oprávnené považovať za dovtedy najkomplexnejší program samostatnosti Slovenska. V podobe zborníka dokumentov vyšla knižne v roku 1996 pod názvom Zvrchované Slovensko – 61 krokov k slovenskej samostatnosti.

■ O BANKOVNÍCTVE

Do širšieho kultúrneho povedomia sa Marián Tkáč zapísal najmä ako fundovaný popularizátor a propagátor histórie slovenského bankovníctva, peňažníctva a finančníctva. Túto tematiku reflektujú viaceré jeho publikácie: *Národ bez peňazí, S vlastnou peňaženkou, 1992; Národ a peniaze, 1994; Mali sme bankárov? Po stopách osobností, 1996; Slovenské banky v Uhorsku, 1997; Mali sme bankárov? Synovia a otcovia, 2000 – spolu s R. Návratom; Stále o tom istom, 2002; Vôňa peňazí, 2004; Bratislavské banky, 2006; Príbeh slovenskej koruny, 2019 a i., televízne (sedemdielny dokumentárny film *Navždy a večne, 2010 a i.*) a rozhlasové programy (desaťdielny dokumentárny seriál *Za peniazmi a bankami po Slovensku, 2002; Štvrdielna hra Podpis na dolári, 2005 a i.*)*

Na stránkach svojich kníh, ale aj v početných esejistických a publicistických textoch a rozhovoroch sa zamýšľal nad historickými, ekonomickými, sociologickými a v neposlednom rade i mravnými aspektmi a súvislosťami peňazí. Pri odpovediach na takto položené otázky si často pomáhal príkladmi z (nielen) našich národných dejín.

„Človek s pribúdajúcim majetkom zvyčajne stráca charakter. Aj v minulosti sa mnohí potýkali s týmto problémom. Hviezdoslav bol advokátom, ale chcel s tým skončiť a venovať sa len písaniu. Lenže ochorel, musel na operáciu do Viedne, a zrejme to stálo dosť peňazí. Tak privoľil stať sa riaditeľom filiálky dolnokubínskej Tatra banky. Dostal tam slušný plat – 100 zlatých mesačne (1 zlatka predstavovala 700 až 800 korún). No po jedenástich mesiacoch napísal: ‚Nedá sa slúžiť mamone aj múze, prehodte ma stranou!‘ A dal výpoveď. Prosili ho, aby zostal aspoň v predstavenstve. Ako osobnosť totiž priťahoval klientov. Hviezdoslav sa vtedy opýtal: ‚Ale je to morálne brať peniaze za nič? Človek, ktorý berie peniaze za nič, stráca iné vlastnosti. Upe sa len na hmotu, nie je človekom duchovným a nemôže nič dokázať.“ (M. Tkáč, 2000)

■ VNÍMANIE SVETA

Začiatkom deväťdesiatych rokov, v období vzniku a formovania samostatnej, demokratickej Slovenskej republiky, si Marián Tkáč dobre uvedomoval jeden dôležitý (už globálny) aspekt. Išlo o proces súvisiaci s intenzívnou potrebou integrácie, nových foriem spojenectva a spolupráce na princípe rovný s rovným. Súčasne s tým sa však počítavala aj snaha atomizovať, či lepšie povedané a napísané úsilie manifestovať kvalitu detailov. Marián Tkáč mal na zreteli, že tieto procesy nemusia byť zásadne protirečivé, pričom oblasť kultúry a umenia so svojim univerzálnym jazykom sa stala výsadným argumentom. Takto

Marián TKÁČ v čase, keď vykonával funkciu predsedu Matice slovenskej.

sa dostal do úplne nových kontextov a súvislostí pojem regiónu. Vyjadruje istú geografickú sféru, oblasť so špecifickou identitou etnickou, historickou i umeleckou. Región (kraj) preto neznamená čosi okrajové alebo periférne, naopak – je reálnou ambíciou historicky rehabilitovať všetky autentické formy života bez ohľadu na dominantnosť centra. Z tohto uhla pohľadu sa M. Tkáč ako predseda Matice slovenskej vytrvalo snaží posilňovať medziregionálne kontakty, vzájomnú výmenu informácií a najmä kultúrnych hodnôt, tvoriaci neodmysliteľnú súčasť nášho národného kultúrneho dedičstva. On sám to autorsky viac ráz demonštroval na rodnom zemplinskom kraji, ktorého historická kontinuita, etnografické, literárne a umelecké tradície predstavujú mimoriadne bohatý zdroj kultúrnej výmeny. V širších súvislostiach Tkáč vo svojich textoch naznačuje, že oblasť kultúry a umenia so svojim špecifickým jazykom, ktorý prekračuje všetky rečové i geografické bariéry, by sa mohla stať prislubom vzájomného bližšieho spoznávaní, čiže toľko potrebného tvoriaceho kontaktu nielen medzi krajinami a regiónmi, ale aj medzi ľuďmi. Zároveň však treba jedným dychom doplniť, že v súradniciach naznačeného zohráva v Tkáčových textoch kľúčovú rolu kresťanský a národný, respektíve vlastenecký rozmer, optikou ktorého sa pozerá na svet vokolo.

■ STRATÉGIA MATICE

Platí to aj v prípade sídelného matičného mesta Martin, ktoré Tkáč vníma, v súlade s názvom metropoly Turca, v kontexte jeho prepojenia s kresťanskou kultúrou. Nejedna raz – osobitne počas Národných matičných slávností – pripomenul aj príspevok Martina do európskych duchovných súradníc. Tu má na mysli najmä ekumenizmus. V prostredí Turčianskeho Svätého Martina sa konali spoločné návštevy náboženských obrád katolíkov u evanjelikov a naopak. Po prvý raz sa tak stalo počas pamätného memorandového zhromaždenia v roku 1861, od zrodu Matice slovenskej v roku 1863 je to už pravidlom, ktoré si M. Tkáč pri každej významnejšej príležitosti dôsledne i dôstojne ctí a praktizuje. Ako znalec našich národných dejín totiž veľmi dobre vie, že práve na náboženskej tolerancii a ekumenizme sa položili základy politického, kultúrneho a hospodárskeho života Slovákov.

Ten, kto pozornejšie vníma naplnenie Tkáčovej matičnej stratégie v slovenských regiónoch, musí uznať, že si zvolil odvážny prístup. Nebojí sa eliminovať zaužívaný zlovyk kolektivismu otvoreným vyzdvihovaním a upozorňovaním na tvorivých jednotlivcov. Hoci nespochybňuje ľudovú tradíciu a folklór, ako rozhradený človek poukazuje na komplexný potenciál príslušného prostredia. V tomto ponímaní

ponúka ľuďom v slovenských mestách, mestečkách a obciach vďačne inšpirácie, námety a podnety, ktoré v nich môžu časom významne posilniť a prehĺbiť patriotizmus, spolupatričnosť, hrdosť či svojbytnosť. Najmä vo svojich publicistických článkoch, dlhodobo uverejňovaných v Slovenských národných novinách, upozorňuje, že sa na jednej strane nevypláca podceňovať tvorivý potenciál, vzdelanie a jedinečnosť regiónu, a na druhej strane preceňovať jeho „rázovitú“ kolektivistickú, ľudovo-krojanú anomimitu. Na konkrétnych príkladoch oblastí, ktoré navštívil, ilustruje prejavy pozoruhodnej rodáckej intelektuálnej (seba) reflexie. Vždy sa úprimne poteší, keď sa aj tá najmenšia dedinka prezentuje zau-

Činorodost a akčnost' jubilanta Mariána TKÁČA bola vždy zameraná na prospech vlasti a tých, ktorí to s našou domovinou – Slovenskom a Slovákmi – mysleli poctivo a úprimne.

jímavou kultúrnou, knižnou či umeleckou aktivitou.

Počas našich spoločných stretnutí sme v rôznych prostrediach neraz ocenili starostlivo udržiavanú historickú kontinuitu a identifikáciu miestnych nadšencov s obecným, respektíve tradičným génom loci, v ktorom sa harmonicky prepája zdravý lokalpatriotizmus s autorským zrkadlením. Konkrétnym výsledkom je prezentácia pestrej škály aktivít s neskrývanou ambíciou ponúknuť svetu vlastný kraj ako interesantné miesto Slovenska, kde – nadväzujúc na bohatú minulosť – existuje hrdosť na svoj pôvod, živá kultúra a dynamicky pulzujúca súčasnosť.

■ POVÍCHRICE ČASU

Na inom mieste som už naznačil, ako Tkáč vníma poslanie a činnosť Matice slovenskej v našich regiónoch. O našej najstaršej národnej kultúrnej a vedeckej inštitúcii však aj často uvažuje. Zamýšľa sa nad jej pohnutou históriou, peripetiami, osobnosťami, odkazom, ale i zmyslom z pohľadu budúcnosti. Pri príležitosti sto päťdesiateho výročia založenia Matice mu vyšla zberka esejí Ochrankyňa národa, v ktorej si môžežeme prečítať aj tieto myšlienky: „Dnes možno viac ako inokedy sa viacerí pýtajú na zmysel Matice slovenskej. Pravdupovediac, nikdy to nebolo inak. Slová o zmysle viseli i visia vo vzduchu ako mráči, z ktorého z času na čas odpadávajú kvapky a tie sa menia v dažde a lejaky, až hromy divo bijú. Najväčšia búrka prišla v roku 1875 a trvala celých štyridsaťštyri rokov. Ďalšia podobná hrmavica striedala na Maticu po roku 1948. Napokon dažde a lejaky s krátkym prerušením počas dubčekovskej jari trvali takmer štyridsať rokov. Dovedna viac ako polovica zo 150 matičných rokov bol národ so svojou Maticou vystavený nečasom. Mokol, mrzol, nad Tatro sa blýskalo, hromy divo bili. Lebo veľa bolo a je takých, ktorí nemajú radi tento národ, jeho jazyk, jeho tradície a, prirodzene a najmä, ani jeho Maticu. Ako keby už jej vznik bol prejavom dedič-

ného hriechu. A jej pretrvávanie ešte aj na začiatku tretieho tisícročia... – neuveriteľné.“ (2013)

■ SLOVENSKÉ PRÍBEHY

S osobnosťou a tvorivým potenciálom M. Tkáča je neodmysliteľne spojená matičná edícia Slovenské príbehy. Prvým zväzkom tejto pozoruhodnej knižnej série bolo jeho genealogicko-biografické dielo *Päť slovenských rodov s podtitulom Daxnerovci, Turzovci, Petrovičovci, Bosákovci, Pružinskovci* (2012); išlo o beletristický prepis autorových úspešných rozhlasových hier. Aj druhý zväzok preraktovanej edície – historický román *Bernolák* (2012) – pochádza z Tkáčovej tvorivej dielne. Román o hľadaní koreňov

našich národných dejín. Prostredníctvom svojich historických próz sa mu podarilo vysloviť o našej realite nemenej pravdy ako v knihách zo súčasnosti (trilógia *Zemplínske nebo a i.*). Platí ale, že jeho romány nie sú koncipované ako nejaké veľké podobnosť k problémom dneška. Súčasne však ponad čas platí aj to, že činy protagonistov autorových diel majú v univerzálnom ponímaní veľa spoločného s výraznými osobnosťami modernej éry. A všetko odneepamäti spája a prepája poznanie, že kým budú ľudia ľuďmi, bude bujniť láska, žiarlivosť, závisť, pomstychtivosť, zrada, pochovávanie ideálov... Mení sa len životná úroveň, kulisa a realita.

Cesta za presvedčivým literárnym stvárnením životných príbehov historických osobností býva aj v Tkáčovom prípade zložitá a klukatá. Predchádza mu, samozrejme, intenzívne štúdium, dôverné zoznámenie sa s literatúrou a pramennou bázou, zbieranie a selekcia archívnych materiálov... Cieľ má tvorca postavený jednoznačne: urobiť všetko preto, aby relevantné línie a vrstvy rozprávania príbehu čo najvernejšie zodpovedali dobovej realite a atmosfére. V uvedenom ohľade sa Tkáčov prístup čiastočne podobá autorskej metóde jeho (žiaľ, už nebohého) priateľa, spisovateľa Milana Ferka. Ten sa pred štyrťstoročím vyjadril, že „vo svojich historických románoch nastolil u nás málo uznávaný kurz historickej vernosti, pravda v duchu známeho ‚história je pre mňa klinec (ja by som dodal – aj rám), na ktorý zaviesim svoj obraz‘. Inak povedané: nič nie je pravda, čo si nevymyslím, no v duchu logiky dejinných udalostí, spoločenského rozvrstvenia a konania hrdinov“.

Na otázku redaktora istého časopisu, čo si cení v láske alebo priateľstve, M. Tkáč pred siedmimi rokmi odpovedal: „Čoraz viac dobrých ľudí je v nebi ako na zemi. Pán Boh si totiž k sebe pozýva len tých, čo sa už na zemi obrútili a sú z nich takmer diamanty. A my ostatní tu čakáme na dobrúsenie. Má človek v takom rozpoložení skúmať, čo je ešte len láska a čo už prerástlo v priateľstvo?“ V prenesenom zmysle slova do osudového priateľstva so slovenskou históriou prerástol Tkáčov vzťah k nej. V súradniciach tohto vzťahu dominujú osobnosti, ktoré počas života pohnutého života uprednostnili ideál či myšlienku pred pohodlím a peniazmi. Nie je teda nijaká náhoda, že práve takéto osobnosti sú dlhodobo v zornom poli jeho všestranných záujmov. A zdáleka nejde len o písanie či maľovanie. Sprítomňovanie histórie, poukazovanie na jej duchovný a humanistický odkaz môže mať veľa podôb. Závisí iba od nášho presvedčenia, rozhodnutia a, samozrejme, celkových možností, ako sa k tomu postavíme.

■ NEÚNAVNÉ ÚSILIE

V naznačenom kontexte som vnímal a oceňujem Tkáčovo neúnavné úsilie propagovať národnú minulosť aj prostredníctvom búst výnimočných slovenských dejateľov. V Parku sv. Cyrila a Metoda – v areáli sídelnej budovy Matice slovenskej v Martine – tak vďaka nemu vznikol dôstojný priestor s bronzovými bustami veľikánov našich dejín. Z vlastnej skúsenosti viem, že si ľudia nášho času do tohto pôsobivého priestoru a svoj hold a úctu jednotlivým osobnostiam spontánne vzdávajú kvetmi, vencami a fotografovaním sa. Keď sme už pri danej téme, za zmienku určite stojí fakt, že Tkáčovým pričinením boli busty slovenských dejateľov nainštalované aj v iných slovenských lokalitách (Černová, Čičava, Terchová, Vranov nad Topľou a i.).

Neraz som bol priamym svedkom toho, ako zopár osôb pri rôznych príležitostiach neférovu a nekorektnu „vyhadzoval“ Tkáčovi na oči jeho širokospektrálne aktivity a autorskú rozmanitosť. Akoby išlo o smrteľný hriech! On sám si je dobre vedomý, že nie všetko, čo vymyslel, pripravil, zorganizoval, napísal, namaľoval či povedal, bolo perfektne. Nič to však nemení na skutočnosti, že vďaka dlhodobej činorodosti a usilovnosti, ktorú kreatívne prevetil do vzniku viacerých pozoruhodných literárnych a publicistických diel, má čestné miesto v kontexte slovenskej kultúry.

Ad multos annos, milý náš jubilant!

Trstenčania spoznávali krásy Slovenska a prírodné unikáty Podzemný svet vápencových ornamentov

Jana FRANČEKOVÁ, MO MS v Trstenej – Foto: Jacek NOWAK

V sobotu 21. septembra 2019 Miestny odbor Matice slovenskej v Trstenej zorganizoval výlet, počas ktorého vyše pol stovky účastníkov spoznávalo históriu a prírodné krásy Slovenska. Na zájazde sa zúčastnili matičiari s rodinnými príslušníkmi, členovia Spolku Slovákov z Poľska a Jednoty dôchodcov v Trstenej.

Keďže od rána vládlo prekrásne slnečné počasie, odzrkadlilo sa to aj na príjemnej atmosfére výletníkov. Nielen nádherné počasie, ale aj neopakovateľné momenty z poznávania európskeho unikátu Ochtinskej aragonitovej jaskyne zanechalo vo výletníkoch

hlboké emócie. Vidieť jedinú sprístupnenú jaskyňu v Európe, ktorú náhodne baníci objavili pri razení štôlne v roku 1954, s unikátnou výzdobou minerálu aragonitu, tvoriaceho rôzne ihlice a špirály, sa nevidí každý deň. Baníci vtedy ani netušili, aký zázrak sa im vlastne

náhodou podarilo objaviť. Najstaršie minerály majú totiž podľa odhadov až stoštyridsaťtisíc rokov.

Slovensko sa môže právom pýšiť imponantným podzemným svetom, ktorý sa dostal na zoznam Svetového prírodného dedičstva UNESCO. Druhou zastávkou na

Trstenčania pred vstupom do jaskyne

zájazde bola návšteva kaštiela Betliar, kde si účastníci prezreli expozíciu, ktorá vznikla z pôvodného mobiliáru a umeleckých zbierok viacerých príslušníkov grófskej rodiny Andrášiovcov.

Aj vďaka takýmto aktivitám do radov miestneho odboru na poli vzdelávania, kultúrnej výmeny, kontaktov s krajinami či literatúry prinesie matičiarom veľakrásnych spoločne prežitých chvíľ.

Ad.: Obec, ktorú pokrstili kaliny aj krv, SNN č. 40, 5. októbra 2019

Keď znova zrejú kaliny...

Ladislav MALÁK

V Slovenských národných novinách ma často oslovujú viaceré témy. Mnohé také, čo o nich trendové médiá s visačkou IN ani nezavadiť. Mňa však obohatia, potešia, no sem-tam privodia aj smútok, nostalgiu, zamyslenie. Takým bol aj článok v čísle 40/2019 Obec, ktorú pokrstili kaliny aj krv autora Emila Semanca. Jeho sugestívny obsah s peknými fotografiami mi priviedol na túto pohraničnú horskú obec v okrese Medzilaborce jednu dávnu spomienku... V jeseni v roku 1959 sme ako žiaci

Lesníckej učňovskej školy v Borde pri Dargovskom priesmyku v Slanských vrchoch počas školského výletu navštívili rovnakú lesníčku

CITATEĽSKÉ FÓRUM

učňovskú školu v Kalinove, ktorá tam dlhší čas pôsobila. Kolegiálna návšteva, výmena skúseností učiteľov i žiakov, potešenie z nových stretnutí. Zašli sme i k pamätníku padlých v druhej svetovej vojne a obdivovali aj bojovú techniku sovietskej armády. Prisadol som si

na lavičku k svojmu triednemu učiteľovi Jánovi Kováčikovi a pobadal som, že má zložené ruky a ticho sa modlí.

„Už sa nemrv a pomodlí sa aj ty,“ prihovril sa mi. „Mne padli v povstaní u nás v Čiernom Balogu bratranec a strýko. A od tvojej mamy viem, že ty si prišiel v SNP o otca. Pomodlí sa teda za neho...“ V hlase mal smútok, veď bolo iba pätnásť rokov od povstania a o rok menej po vojne. Ja som bol pätnásťročný rozšantený výrastok. Pri slovách učiteľa som sa však zháčil. A zaletel myslou

domov. Nad všetkým však leží šesťdesiatročný príkrov času, pamätám už málo. Iba to, že v izbe na stole bola v rámečku otcova fotografia. Mama ju občas vzala do rúk a oči jej zvlhli. Vždy riekla to isté: „Kamaráti ho zlákali do hôr, aj keď sa veľmi zdráhal. Ťažko odchádzal od tvojej kolísky. Mal si pol roka, keď padol. V Bielych Karpatoch. V októbri 1944. Pri exhumácii v hromadnom hrobe niekedy v roku 1947 som ho identifikovala už iba podľa topánok...“

Kalinovské pietne miesto som už nikdy viac nenavštívil, no k pamätníku padlým pri neďalekom Dargovskom priesmyku, na pol hodiny chôdze od našej školy, ma to veľmi často ťahalo až do ukončenia štúdia na lesníckej alma mater v Slanských vrchoch v roku 1960.

Treba o tom písať, treba spomínať, kým sme tu. Vďaka, pán redaktor.

Matica sa významne podieľala na úspechu literárneho medzinárodného festivalu

Martinská poetická jeseň 2019

Text a foto: Štefan PACKA

Na šestnástom ročníku Martinskej poetickej jesene 2019, ktorý sa uskutočnil 20. – 22. septembra, sa zúčastnili autori a literárne kluby zo Slovenska, z Čiech a z Poľska. Účastníci festivalu sa najskôr predstavili svojou tvorbou pred martinskou verejnosťou v Turčianskej knižnici a ďalšie dva dni strávili v turčianskej obci Čremošné, ktorá je známa bojovými aktivitami počas SNP. Na pôde obce ich privítala starostka Zuzana Chorváthová.

Dominantným programom druhého dňa festivalu bola prednáška podpredsedu Spolku slovenských spisovateľov Petra Mišáka, zameraná na sté výročie oži-

Hostom festivalu bol aj známy kulturoológ, matičný aktivista a literát Peter CABADAJ.

votvorenia Matice slovenskej. Vo svojom príspevku uviedol mnohé menej známe skutočnosti z histó-

rie Matice slovenskej. V živých besedách zaujali myšlienky o súčasnom postavení a úlohách inštitúcie, ktorá zohrala nezapomenuteľnú úlohu v dejinách slovenského národa.

Z prezentácie vydavateľských počínov vyplynulo, že medzi najúspešnejšie literárne kluby patria Literárny klub Duria v Martine, Literárny klub Petra Bez-

ruča vo Frýdku-Místku, Rázusovie klub spisovateľov v Liptovskom Mikuláši, Popradský literárny klub a Literárni spolek v Jičíne. Inšpirujúce boli autorské čítania, literárna dielňa a diskusia o činnosti v literárnych kluboch. Spetrením trojdňového programu bolo stretnutie s ľudovým umelcom rezbárom Pavlom Šipošom a prechádzka k legendami opradenej studničke Bartoška. Známy kultúrny aktivista Peter Cabadaž zaujal svojou prednáškou k stému výročiu úmrtia Milana Rastislava Štefánika.

Turčianska knižnica v spolupráci s miestnym odborom Matice slovenskej v Martine vydali pre zúčastnených Almanach tvorby účastníkov, v ktorom mali zastúpenie všetci prítomní autori. Dlhoročná organizátorka Martinskej poetickej jesene Tařana Sivová z Turčianskej knižnice informovala, že v budúcnosti uvažujú organizátori o rozšírení účastníkov o autorov z Maďarska, čím vznikne akási literárna Vyšehradská štvorka.

Na Divadelné Košice J. Adamoviča prišlo deväťdesiat skvelých ochotníkov

Hrali Päť dní v týždni a zvíťazili

Text a foto: Jozef BEŇADOVSKÝ

Do Košíc na 15. ročník prehliadky amatérskych divadiel žiakov základných škôl Divadelné Košice Jozefa Adamoviča prišli ochotníci z obidvoch krajov východného Slovenska. A bolo ich neúrekom – deväťdesiat nadšencov divadelnej múzy Tália.

ceré amatérské divadelné súbory. Absolútnym víťazom sa stali ochotníci z detského divadelného súboru Gašparko zo ZŠ Školská v Lendaku, ktorý súťažil s vlastnou divadelnou hrou v réžii učiteľky Márie Budzákovej. Okrem hodnotných kníh z Vydavateľstva Matice slovenskej a diplomov získali víťazi TVP Thompson, ktorý víťazom venoval generálny riaditeľ firmy LYNX, s. r. o., Košice Ing. Zoltán Kollár. Cenu im odovzdal zástupca generálneho riaditeľa – jeho syn Ing. Róbert Kollár.

Hodnotné ceny venovala aj herecká legenda, manželka J. Adamoviča prof. Božidara Turzonovová.

V zlatom pásme sa umiestnili ZŠ Haniska pri Košiciach, ZŠ Komenkého 113 Lipany a amatérsky súbor Regetka zo ZŠ Ruskov. Strieborné pásmo sa ušlo ZŠ Podsadek pri Starej Ľubovni a ZŠ Zdaňa pri Košiciach.

Na tomto jubilejnom podujatí amatérskych divadiel ZŠ z obidvoch krajov východného Slovenska nechýbala STV, ktorá ešte v ten istý deň odvysielala na svojom dru-

hom programe zaujímavú reportáž. Tí najlepší boli ocenení hodnotnými knihami z Vydavateľstva MS a farebnými diplomami MS, ktoré pre víťazov venovali slovenská herecká legenda prof. Božidara Turzonovová, exminister školstva SR a poslanec NR SR doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc., spomínaný dlhoročný sponzor – generálny riaditeľ LYNX, s. r. o., Košice Ing. Zoltán Kollár a zakladateľ festivalu a hlavný organizátor František Mrva.

MATIČNÉ DEPEŠE

Literárne spomínanie

Na významného autora literatúry faktu, nositeľa Ceny Egona Ervina Kische, novinára, obetavého vlastenca aj matičného funkcionára Drahoslava Machalu spomínali v minulých dňoch na literárnom večeri v Novom Meste nad Váhom. Prítomní ocenili jeho prínos najmä pre slovenskú literatúru, pričom ukážky z jeho tvorby publiku predstavili Božidara Turzonovová, Ida Rapaičová a Jozef Šimonovič.

Z jednej kolísky

Takto nazvali organizátori spomienkové podujatie pri príležitosti sto desiateho výročia narodenia M. Figulí a sto sedemdesiateho výročia narodenia P. O. Hviezdoslava, ktoré sa uskutočnilo 4. októbra vo Vyšnom Kubíne. Podujatie zorganizovalo obecné zastupiteľstvo pod vedením starostu Ing. A. Zámečnika. V pôsobivom programe, ktorý priblížil skutočnosť, že obaja literáti sa narodili v jednom vyšnokubinskom domci, účinkovali miestni predškôláci, žiaci ZŠ i SŠ pod vedením Mgr. Jozefa Strapca. Ako hostia vystúpili dolnokubinskí matičiari zo Speváckej folklórnej skupiny Orava.

Konferencia o Kuzmánym

Popredného predstaviteľa slovenského národného a kultúrneho života 19. storočia, spisovateľa, evanjelického farára a prvého podpredsedu Matice slovenskej priblížila medzinárodná vedecká konferencia, ktorá sa konala vo týchto dňoch v Banskej Bystrici a poskytla ucelený obraz o jeho živote a odkaze, ktorý zachytí aj pripravovaný zborník z prednášok a vystúpení na podujatí.

Svadba kedysi

V Pohronskom múzeu v Novej Bani v utorok 8. októbra etnológ Adam Uhnák prednášal o svadobných zvykoch našich predkov, aby takto doplnil aktuálnu výstavu Čo to za veselie, na ktorej sú tu do 18. októbra vystavené svadobné kroje z národopisnej Šatnice MS, kde je uchovávaných 1658 krojov pre ženy, mužov i deti zo všetkých oblastí Slovenska.

S Maticou po Morave

Výbor MO MS v Partizánskom pripravil v minulých dňoch pre svojich členov a sympatizantov zaujímavý poznávací zájazd do českých miest. Navštívili veľkomoravskú archeologickú lokalitu v Mikulčiciach, ktorá je národnou kultúrnou pamiatkou, aj najpozoruhodnejšiu svetskú stavbu stredoeurópskeho baroka zámok Vranov nad Dyjí. Keďže výletníkom prialo aj počasie, odniesli si z exkurzie pekné zážitky.

Spievanie vo Valči

Vo Valči sa nedávno uskutočnila nesúťažná prehliadka slovenských ľudových piesní pod názvom Spieva celá rodina, o ktorej radi informujeme, keďže jej hlavnými aktérmi sú členovia talentovaných rodín rôzneho veku. Na štvrtom ročníku sa zúčastnili účinkujúci nielen z Turca, ale aj z Liptova, Oravy, Kysúc, Horného Považia, Bratislavy, Banskej Bystrice a Prešova. Mnohí z nich do Valče zavítali po prvý raz. Sprievodnou akciou podujatia bola zaujímavá výstava kvetov a zeleniny od miestnych pestovateľov.

Prípravuje Emil SEMANCO

Absolútny víťaz 15. roč. kraj. matičného festivalu Divadelné Košice J. Adamoviča – ochotníci zo ZŠ Lendak s porotou a zástupcom generálneho riaditeľa LYNX, s. r. o., Košice Ing. Róbertom Kollárom (štvrtý zľava v prednom rade).

Kvalita zúčastnených ochotníckych divadiel bola opäť veľmi vyrovnaná, preto erudovaná porota z Konzervatória Jozefa Adamoviča mala veľmi ťažké rozhodovanie. Preto na miestach v zlatom a striebornom pásme ocenila via-

OČAMI MATIČIARA

Potomkovia dolnozemskej Slovákov v obci Neded vo svojom MO MS sa s plnou vážnosťou a zodpovednosťou pripravovali na oslavu vzácných jubileí, ktoré toho času prežívame. S pocitom hlboké úcty a vďačnosti si pripomenuli život a dielo všetkých známych i menej známych hrdinov, ktorí sa zaslúžili o našu súčasnosť.

Návraty k hodnotám

Hlboké zážitky sa stali podnetom na poznávanie a chápanie ich života v najširších politických a spoločenských súvislostiach. Mladí matičiari k takémuto vnímaniu dospeli v dôsledku aj niektorých neželaných praktík, prejavov a diania v súčasnej spoločnosti. Lebo, žiaľ, aj dnes čelíme snahám znevažovať našu históriu a popierať podiel našich významných osobností na celospoločenskom pokroku. Jedným z ich múdrych rozhodnutí je záujem o život staršej generácie, keďže práve ich starší bratia a sestry prežívali dramatické premeny, ktoré v konečnom dôsledku prispeli k zrodu našej samostatnej a suverénnej Slovenskej republiky. Mladí matičiari tak pod vedením skúsených a obetavých funkcionárov majú konkrétne predstavy, ako ďalej pokračovať v činnosti, pričom využívajú poznatky a skúsenosti starších v rôznych sférach spoločenských aktivít. Ing. Ondrej Guláš, predseda MO MS v Nede, dobrovoľne pôsobí aj v oblasti ochrany životného prostredia vo výboroch základných organizácií – poľovníckeho združenia a včelárstva. Mgr. Mária Feješová, tajomníčka MO MS, tri desaťročia pracuje v rôznych funkciách na poli obecnej kultúry, ako aj rozvoja spoločenského a národného života.

Návodom pre nededských matičiariarov sú príklady našich predkov, ktorí si po stáročia v nerovnoprávnom postavení zachovali sebadomie a národné povedomie. V takomto duchu organizuje výbor MO MS všetky poznávacie, kultúrne, športové a spoločenské aktivity pre svojich členov a sympatizantov Matice slovenskej. Osobitnú pozornosť venujú deťom a mládeži pri organizovaní výstav, besied a rozvíjania ich zručností. Dnes je tunajší MO MS rešpektovaným spoločenstvom pri rozvíjaní kultúry a spoločenského života v obci. Základom úspechov trinásťčlenného výboru je kvalitná organizácia práce, ochota, angažovanosť, ale najmä pocit zodpovednosti za plnenie vytýčených cieľov. Dosiahnuté výsledky považujú za základ pre zvládnutie úloh, ktoré budú prijaté na októbrovom sneme MS.

Ján MARKO, Neded

Matiční predsedovia v Turci hodnotili činnosť v minulom období

V miestnych odboroch k snemu a výročiu SNP

Viliam KOMORA – Foto: Ján Šteuček

Predsedovia matičných miestnych odborov v Turci rokovali na začiatku októbra vo Výborovni Matice slovenskej. Prerokovali najmä priebeh priprav na snem MS, o čom informovali tajomník MS a predseda Oblastnej rady MS Viliam Komora, členka výboru MS Anna Dubovcová a predseda Krajskej rady MS Žilinského kraja a člen dozorného výboru MS Milan Stromko.

Predsedovia MO MS hovorili v prvej časti o vlastných podujatiach. Božena Blahušiaková (Vrútky) o dňoch Stanislava Zachara, ktorý okrem iného postavil aj súčasnú sídelnú budovu Matice slovenskej. Ján Lučan informáciu doplnil, že staviteľovi Zacharovi udelia čestné občianstvo Valče in memoriam. Tajomník MS V. Komora informoval o celomatičných podujatiach. Predseda Milan Stromko priblížil činnosť MS v kraji, osobitne sa venoval problematike Slovákov zo severnej Oravy, ktorá teraz patrí do Poľska, k čomu sa vyjadrili aj Zdenka Kotrhová a doc. J. Brincková. A. Dubovcová pozvala na odhalenie pamätnej tabule odbojárom Jankovi Hruškovi, držiteľovi čs. vojenského kríža, ktoré sa uskutoční 25. novembra v Turčianskych Tepliciach. Docentka J. Brincková vyzdvihla prednášku predsedu MS JUDr. Mariána Gešpera v ich turčiansko-teplíckom gymnáziu, ktorá bola zameraná na sté výročie M. R. Štefánika a oživotvorenie MS, všetkým ju dala do pozornosti a odporučila, aby predsedu MS pozvali prednášať aj na iné miesta. JUDr. L. Liskaj hovoril o množstve podujatí MO MS v Turanoch – k rodákovi akademikom maliarovi M. A. Bazovskému, o družbe s MO MS v Lehote pri Nitre, Večere v múzeu a onedlho tu usporiadajú Matičné Turany, o výletoch. T. Sivová, podpredsedníčka OR MS a predsedníčka MO MS Martin, bilancovala aktivity, ako boli exkurzie po historických objektoch, návštevy a výlety, podujatie Celé Slovensko číta deťom, besedy, poetické programy a 4. novembra si pripomenú sté výročie MO MS Martin. J. Lučan priblížil aktivity agilnej MO MS Valča, o ktorých SNN pravidelne informujú. Mgr. M. Ková-

Predsedovia MO MS z Turca na rokovaní v matičnej Výborovni v Martine s tajomníkom Matice slovenskej Viliamom KOMOROM (v pozadí)

čová, predsedníčka MO MS v Bystričke, informovala o grantoch z MS a o ich ťažiskových podujatiach, ako sú Vianoce s Maticou, stávanie mája, majáles a ďalšie v spolupráci s obecnou samosprávou, najmä k 75. výročiu SNP. Trinásteho októbra usporiadali Folkloru Bystričku a 15. decembra Vianoce s Maticou. M. Kubizňa priblížil podujatia MO MS v Belej-Duliciach – 350 rokov školstva v obci, spomenul výlety a návštevy rôznych regiónov a objektov veľikánov (Rázusa, Fullu, Kukučina), oslavy 75. výročia SNP, výstavy a najmä vystúpenia divadelných ochotníkov. Dr. B. Kohút informoval o prezentačnej pečiacke k stému výročiu oživotvorenia MS a z aktivít dia-

kovských matičiariarov spomenul podujatia k storočnici tragickej smrti M. R. Štefánika, výlety, kultúrne programy a priblížil tiež priebeh členskej schôdze. J. Šteuček, predseda MO MS v Sučanoch, referoval o podujatiach Vojenského melódie – k výročiu ukončenia prvej svetovej vojny, a tiež o ďalších akciách a návštevách, vystúpeniach súboru Sučianka, ktorý ako kolektívny člen MO ich mal vlani tridsaťpäť. A. Dubovcová doplnila, že akad. sochár a matičiar Štefan Pelikán dokončuje bustu M. R. Štefánika, ktorá má byť darom pre ministra obrany Francúzskej republiky. Aj takýmto spôsobom si matičiari uctievať pamiatku na našich predkov a slovenské osobnosti.

Mladí matičiari pripravili v Zolnej športovú akciu so silnou symbolikou

Beh na počesť povstaleckých letcov

Text a foto: Ondrej BARANEC

Symbolický most medzi pamätníkmi vojen – to bol ideový zámér behu, ktorý zorganizovali mladí matičiari vo Zvolene na počesť prislušníkov 1. československého stíhacieho pluku, ktorí

prileteli na pomoc Slovenskému národnému povstaniu na poľné letisko v Zolnej 17. septembra 1944. Na lúkach južne od obce pristálo v tento pamätný dátum, ktorý sa slávi ako Deň slovenského vojenského letectva, dvadsaťjeden stíhacích lietadiel a do povstaleckých análov zapísali päťstosedemdesiat tri bojových vzletov. Mnohí na túto hrdú bojovú kapitolu SNP už zabudli, ale v Zolnej si ju už šiesty rok pripomínajú aj vojaci českej armády z posádky v Čáslavi, ku ktorým sa tentoraz pridala aj matičná mládež. A ich úsilie stálo za to. Pripravili symbolický beh, ktorý v dĺžke 1,9 kilometra bežali deti a trať pre dospelých merala 4,4 kilometra. Dištan-
cia

pre obe kategórie tak vytvorili rok 1944, aby organizátori aj takto umocnili zámér športovej akcie, aby sa zachovala v myšliach aj v nohách, keďže časť behu viedla priamo terénom niekdajšej pristávacej plochy poľného letiska, na ktorom tentoraz bojovalo o víťazstvo tridsaťjeden bežcov. Víťaz v kategórii dospelých prekonal 4,4 kilometra za neuveriteľných štrnásť minút a dvadsaťpäť sekúnd.

Hoci piloti nepochádzali zo Zvolena, svoj pluk pomenovali zvolenským. Aj preto si zvolenski matičiari predsavzali nezabudnúť na letcov v SNP a vyzbieraný dobrovoľný príspevok v sume trisotridsať eur venovali na rekonštrukciu Pamätnej izby v Zolnej.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Ozbrojené vystúpenie proti nemeckým fašistom spred sedemdesiatich piatich rokov sme si pripomenuli aj v našom kvíze otázkou v SNN 40/2019, v ktorom sme sa vás pýtali, aké bolo heslo pre posádky Slovenskej armády na začiatok povstania. Správna odpoveď: „Začnite s vystávaním!“ Spomedzi správnych riešiteľov sme tentoraz vyžrebovali týchto výhercov: **Marta Hollá, Dubnica nad Váhom; Jozef Janiga, Handlová; Milan Súkeník, Žilina.**

• Onedlho uplynie sto rokov od narodenia významného výtvarného umelca, rodáka zo Svederníka, ktorý na Národný poklad Matice slovenskej daroval sto svojich diel. Napíšte nám jeho meno.

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty, ktoré nájdete v tiráži SNN, našej administrátorky Ľubici Rišiarovej do 25. októbra t. r.

(se)

(jč)